

Aydınlık

Sayı: 17

İçtimaî, terbiyevî, edebî aylık mecmuadır

Ağustos 923

Münderecat

Yeni Millet Meclisi'nden Halk ne bekliyor	Doktor Şefik Hüsnü
Halk Hükümetinde Maarif Teşkilatı	Sadrettin Celal
Türkiye bir Ziraat Memleketi midir?	Vedat Nedim
Açılmayan Yumruk	A. E.
Bejne'd-düvel münasebat	K. R.
Gençlik ve İşçi Gençliği	Memduh Necdet
Sefain-i Ticariye Kaptanları	
Bomonti Amelesi Grevi	
Karikatür: Patronlar karşısında teşkilatsız amelesi	

İdarehane: Nuruosmaniye Caddesi'nde İkbâl Kiraathanesi ittisalinde

Tevzi mahalli: Babıali Caddesi'nde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 kuruştur.

Cihan Biraderler Matbaası

Yeni Millet Meclisi'nden Halk Ne Bekliyor?

Türk milletinin müstakil yaşamak hakkını inkâr edenlere karşı açtığımız kanlı mücadeleleri takip eden konferans ve müzakere devresi de nihayete erdi. Bitmez tükenmez pazarlıklardan, tehditlerden, kurnazlıklardan sonra nihayet, itilaf bezirgân hükümetlerinin açık göz vekilleri malî ve iktisadî menfaatlerini sağlam kazığa bağladıklarına kanaat getirerek muayyen hudutlar dâhilinde hâkimiyet hakkımızı tasdik eden ahitnameye ve ona müteferri mukavelelere imzalarını vazettiler. Bu suretle uzun faciaya şeklen hatime çekilmiş oluyor.

Şeklen diyoruz. Çünkü öteden beri ısrar ettiğimiz üzere, Avrupa sermayedarları bizi müstakil bir hükümet tanımakla, servet membalarımızı ve iş kabiliyetlerimizi tamahkârcasına istismar etmek dolayısıyla Türkiye'yi iktisadî tabiiyetleri altına almak niyetinden vazgeçmiş olmuyorlar. Bundan sonra, muslihâne vasıtalar ve tazyiklerle, bize karşı, top ve tüfekte olduğundan daha pek müthiş bir muharebe ilan edeceklerdir. Bu muharebe bir milletler muharebesi değil; bir sınıf muharebesi olacaktır: Cephelerin birinde, memleket ahalisinden olan şerikleri, komisyoncuları, simsarları ve ücretli vekilleriyle müttehiden hareket edecek olan Avrupa'nın sermayedar sınıfı; diğerinde de fakir ve orta halli köylü ve işçilerimizden tereküp eden hemen bütün Türk halkı – yani çalışanlar sınıfı – ahz-ı mevki edeceklerdir. İşte halkımız, yeni Millet Meclisi'nin, kizb ve riyaya bürünmüş bu gürültü ve patırtısız çetin cidali hüsn-i idare etmesine intizar ediyor. Bu cidal aynı zamanda memleketin imarını ve iktisadî inkişafını da istilzam ettiği cihetle, bu iki mesele birbirine sıkı bir tarzda merbuttur... Ve mütevaziyen tetkik edilmelidir.

* * *

Mütecavizlere karşı, millet efradının silah kuvvetiyle elde ettikleri parlak muvaffakiyetler ve son zafer göz önüne getirilecek olursa, imza edilen sulhun, elde edilmesi mümkün olan musalahaların en mükemmeli olduğunu ispat etmek biraz güç bir iştir. Hiç şüphesiz, bizim için arazi meselelerinden daha pek mühim olan, iktisadî ve malî mesail idi. Bunlardan müstakbel inkişafımıza taalluk eden bazılarının, muahede haricinde muallakta kalmaları, ne dereceye kadar doğru olduğunu, burada münakaşa edecek değiliz. İhtimal, her yapılan pek büyük fedakârlıklar, pek yorgun ve muzdarip bir halde bulunan milleti, yeniden kanını îsâr etmeye mecbur olmak tehlikesine maruz bırakmamayı istihdaf ediyordu. Böyle bir tehlikenin mevcut olduğuna inanmamakla beraber, bu vadide bir münakaşaya girişmek zamanı geçtiğini ve bundan büyük bir fayda memul olmadığını zannediyoruz.

Ve o kanaatteyiz ki Millet Meclisi'nde de, bu hususta uzun müzakereler cereyan etmeyecektir. Meclis'in ilk işini teşkil edecek olan muahedenin tasdiki, millî mesailde Türkleri, cihan efkâr-ı umumiyesine karşı, mütesanid bir kitle halinde gösterecek bir merasimden ibaret olacaktır. Milletvekilleri, bu suretle, sulhu yapanların, harbi kazanmaya delalet ettiklerini unutmadıklarını izhar etmiş olacaklardır.

Bu basit fakat mühim kararı vermekle, Millet Meclisi, aynı zamanda tarihimizin yeni bir sayfasını, millî hayatımızın pek müstesna bir ehemmiyeti haiz olan yeni bir devresini açacaktır ve mukadderatımızın bu dönüm noktasında, yolumuzu tesviye, yürüyüşümüzü tanzim etmek ve içtimaî faaliyetimize bir istikamet vermek gibi halli pek müşkül işler, meseleler ancak bundan sonra baş gösterecektir. Kurulmuş bir düzeni idame ve ıslah etmek, nispeten kolay bir

iştir. Hâlbuki bizde bütün bir makineyi, yeni baştan kurmak mevzubahistir. Bunda yapılacak yanlış bir hesap, küçük bir hata, bütün gayretlerin heba olmasına müncer olabilir. İctimaî mesailde hakiki ihtiyaçlara tevafuk etmeyen teşriî tedbirler, çok defa velud hamleleri, millî menfaatlerden mülhem teşebbüsleri boğmakla kalmaz; makûs hareketlerin vücut bulmasına da sebep olurlar. Bu gibi ahvale meydan vermemek için, millî ve beynelmilel vaziyetimizi, daimî bir tarzda nazar-ı dikkatte bulundurmamak; yeni kanunlar vazederken, bunların aynı zamanda millî tekâmülümüze, asrî cemiyetlerin takip ettikleri umumî istikamete uygun olmalarına itina etmek icap eder.

Millet Meclisi, müspet işlere girişmezden evvel, yahut onlarla birlikte, fakat herhalde müstacelen, gayet nazik bir menfî tasfiye faaliyetine girişmek mecburiyetindedir. Takriben on senedir hal-i harb ve seferberlik devam ediyor. Bu gayr-i tabii vaziyet icabı olarak, memleket dâhilinde sıkı bir inzibat teminine matuf birçok zecrî ve örfî kanunlar ve nizamlar vaz edilmiştir. Bunlar millet efradının muhtelif sahalarda serbestîlerini tahdit etmektedir. Uzun senelerden beri cari olmalarından naşi, bu tahdidattan bazılarına halk alışmış olabilir. Fakat derinden hissetmediğimiz zaman bile, serbest inkişafımız, bu gibi mâniyalardan müteessir olur. Mesela 31 Mart 325 tarihinden beri İstanbul'da devam eden idare-i örfiyenin maddî ve manevî zararları, araştırılacak olsa, akla hayret verecek derecelerde olduğu şüphesizdir. Sulh devresine girer girmez teşebbüsât ve tefekküratımızı takyid eden bütün bağlar çözülmelidir. Ancak bu şart iledir ki, herkes kabiliyetlerinden azamî istifadeyi çıkarabilir. Millî varlıklarımız da ancak bu sayede arzu ettiğimiz süratle artar.

Bugün, hatta bazı ahvalde, kanaatlerimizi, içtihatlarımızı izhar ve tamim etmek bile bir cürüm teşkil ediyor. “Komünistler Davası” demekle maruf olan ve birkaç aydır efkâr-ı umumiyeiyi işgal eden mesele bunun en parlak bir misalidir. İktisadiyat ve içtimaiyatımızı ilmî usullerle tahlil ve tetkik neticesi, kati kurtuluşumuzun, millî felah ve necatımızın ancak içtimai inkılâp ile ve bunun icap ettiği iştirakî şekillerle kabil olduğu imanına vasıl olduk. Ve mefkûre edindiğimiz bu inkılâp esasatı etrafında, dört beş seneden beri, efkâr-ı umumiyeiyi, neşriyatımızla tenvir vazifesini deruhde ettik. Bu tarzdaki ilmî faaliyetimizden dolayı, kanun-ı mahsusun bazı tabirlerini su-i tefsir eden malumat-ı hukukiyesi noksan zabıta memurlarının takibatına maruz kaldık. Komünistler Davası'nın masdarı budur. Halbuki inkılâp hükümeti namına, onun istikrar ve inkişafını arzu eden inkılâpçıların, en ağır ithamlar altında mahkemelere sevk edilmesi kadar çirkin bir manzara tasavvur edilebilir mi? Bu münasebetsizliği, birçokları meyanında mesul ricalimizden bazıları da hissetmişti ve esasen haricî tesirattan biri olarak hareket eden mahkeme, herkesin nazarında adem-i mesuliyeti tazammun eden bir karar ile işi bitirmişti. Arada sulh da imzalandığı için, o meselenin artık tamamıyla gömülmesi muvafık olurdu. Usul-ı muhakematın bir cilvesi olarak, esasında fena başlanmış olan bu dava, bütün inkılâpçıların hummalı bir faaliyete girişmelerine müsait bir sulh ve sükûn devresine dâhil olduğumuz sırada yeniden canlandı. Heyet-i hâkimenin, bu işin dal budak salmasına mahal vermeden, eski kararında bazı mühim noktaları tasrih ederek, ısrar edeceğini kuvvetle ümit ediyoruz. Fakat gayr-ı müsait bir yoldan işin tetkiki cihetine gidilir de, çalışan halk kitlelerinin itimat ve muhabbetini haiz şahsiyetler, tevkifhanede yeniden bir müddet için ihtiyar-ı ikamete mecbur edilirlerse, temsil ettikleri muhitlerde ve tekmil münevverler arasında büyük teessür ve hoşnutsuzluk hâsıl olması tabiidir. Şahsen alakadar olduğumuz bu mesele üzerinde bu kadar ısrar etmekten maksadımız, canlı bir misal ile,

müstesna bir vaziyetin doğurduğu bazı muvakkat tedbirlerin temadi-i meriyeti, nasıl arzu edilmeyen nahoş vaziyetler ihdas ettiğini göstermektedir.

* * *

Halk, Millet Meclisi'nden, her şeyden evvel, harp ile beraber zail olmalarına eşedd-i ihtiyaç olan mevzuat-ı kanuniyenin ilga veya gereği gibi tadilini talep eder. Bu vesile ile Meclis'in ekseriyeti, işçi ve köylü geniş halk kitlelerine istinaden mi, yoksa bazı mümtaz zümre menfaatleri namına mı faaliyette bulunmak niyetinde olduğunu izhar edecektir.

Biz bu iki şıktan birincisinin tahakkuk edeceği zannındayız; ve selamet-i umumiye namına böyle olmasını, bütün mevcudiyetimizle temenni ediyoruz. Bu takdirde idarî, malî, iktisadî, sınaî, maarif ilh... siyasetlerimizde daima, daima çalışan halk kitlelerinin müşterek menfaatleri, ilmî, ahlakî, ve maddî terakki ve tekâmülleri noktasından hareket etmek icap eder.

Halk kitlelerini; ücret mukabilinde başkaları hesabına çalışan şehirli ve köylü yoksul işçilerle, kendi âlât ve vesaitiyle kendi hesabına iş kuvvetinden istifade eden esnaf ve sanatkârların heyet-i mecmuası teşkil eder. Memleketin tabîî hazineleri bunların müşterek malıdır ve bu mal devlet teşkilatının yed-i emanetine mevdudur.

Efradın ve hükümetin tek mil faaliyetleri – yakın ve hodbin gayeler ne olursa olsun – son tahlilde, memleketin tamir ve imarına müncer olmak lazımdır. Milletın müşterek gayretleriyle husul bulacak servetlerin – muayyen vaatler dâhilinde efrad ve şirketlerin hakk-ı istifadesi tanınsa bile – mutlak bir tarzda yerli veya ecnebi ellerde kalmayıp, milletın taht-ı tasarrufuna geçmesi en esaslı kaide-i hukukiye olarak kabul edilmelidir.

Bu kaideden hareket edecek olan milletvekillerini, bir taraftan yoksul köylü ve işçinin, bir taraftan da orta halli esnaf ve sanatkârın vaziyeti, mütemadiyen işgal edecektir. Bu vaziyette gayet vâsi bir teşkilat faaliyeti icap eder. Ta ki celbedeceğimiz, kendisine birçok imtiyazlı ve menfaatler bahşedeceğimiz ecnebi sermayeler, memlekete girdikleri zaman, meydanı büsbütün boş bulmasınlar, her sahada kendileriyle teşrik-i mesai edecek âciz fertler değil; taazzuv etmiş heyetlerle karşılaşsınlar.

Bu teşkilatlar işçilere veya küçük sermaye sahiplerine talik ettiklerine göre başka başka mahiyetlerde olacaktır. İşçiler kuvvetli ve şuurlu sendikalar ve dernekler şeklinde toplanmalıdırlar. Bu sınıfın tam bir serbestî dâhilinde teşkilatlanmasını temin eden kanunlar vazetmeli ve bu teşekküllerin mesul heyetlerinin, amele işlerinde ve iş ve sermaye münasebetlerinde geniş salâhiyetlere sahip oldukları tasdik edilmelidir. Maatteessüf; Zonguldak amelesine ait nizamnamenin gazetelere akseden kısımları bu meselede İktisat Vekâleti'nin, ihtiyaca tevafuk etmeyen bir nokta-i nazara saptığını göstermektedir. İşçi sendikalarında hükümet memurlarının ve sermaye mensuplarının hiçbir yeri olmadığı halde, Zonguldak Amele Cemiyeti'ne bazı memurlar ve şirket mümessilleri ithal olunmuştur. Bu teşebbüs, vaziyeti büsbütün teşviş etmeye müsaittir. Hakikatte buna büsbütün makûs bir hatt-ı hareket ittihazı lazımdı. Amele dernekleri murahhaslarına, hükümetin teşkil edeceği ihtisas komisyonlarında hakk-ı kelim verilmesi, mesaiye daha salim bir cereyan verecekti. Millet Meclisi'nde, her sahada erbab-ı ihtisastan mürekkep encümenler teşekkül ederse, bu gibi hatalara düşülmeyecektir. Halk Meclis'in tarz-ı mesaisine ilim ve ihtisastın hâkim olmasına muntazırdır.

Teşvik edilecek ikinci bir teşekkül de, kendilerine gösterilecek araziye, hükümetin kefaleti altında, kredi ile tedarik edecekleri âlât ve makinelerle işletecek köylü sendikalarıdır. Bunların teessüsü de hususî bir kanuna rabt edilmelidir.

Küçük sermayelere malik esnaf, satıcı ve sanatkârların, akim faaliyetlerle kuvvetlerini ve ömürlerini ifna etmelerine çare-saz olacak teşkilat kooperatyolardır. Uzun bir tetkikin mahsulü olan, kooperatiflerin hiçbir nevini ihmal etmeyen etraflı bir kooperatif kanunu, bu sınıfın, Meclis'ten beklediği en velud eserdir. Ancak kooperatifler etrafındadır ki, bu küçük müstahsiller, bankaların müzaheretiyile büyük ve asrî istihsal usullerini tatbik etmeye muvaffak olacaklardır. Hükümet hatta hususi bankalar tesis suretiyle kooperatiflere fiilen yardım etmelidir.

Millet Meclisi bu teşkilat işlerini başarır ve bunu ticaret-i hariciyeyi kendi eline alarak itmam ederse, halkın itimadına layık olduğunu ispat etmiş olacaktır.

Biz muhtelif halk tabakalarından, Meclis'e doğru: "Teşkilat! Teşkilat!" sadalarının yükseldiğini hissetmekteyiz.

17 Ağustos 923

Doktor Şefik Hüsni

[Karikatür]

Sermayedar cemiyetinde, patronlar ve fabrikatörler karşısında teşkilatsız, sendikasız amele..

Halk Hükümetinde Maarif Teşkilatı

Maarif Vekâleti'nin; maarif-i umumiye teşkilatımızın esas hatlarını çizmek üzere mütehasıslardan mürekkep bir (heyet-i ilmiye) teşkil etmesi, terakki ve tealisini samimi surette isteyen herkes tarafından büyük bir alaka ve memnuniyetle karşılanmıştır.

Muhakkaktır ki ilan-ı meşrutiyetten beri geçen 14 sene zarfında, terakki-perver ve azimli bazı şahsiyetlerin himmet ve gayretiyle bazı çok hayırlı ve faydalı teşebbüsler meydana gelmiştir. Mesela, Darümuallimîn ve Darümuallimât'ımızın asrî ihtiyacat ve terakkiyata göre tanzim ve tensikine, iptidai tadrîsatin yeni pedagoji kavaidine göre ıslahına teşebbüs edilmiş, sekiz senelik idadiler 12 senelik sultanilere tahvil edilmiş, birçok numune mektepleri açılmış, Avrupa'ya yüzlerce talebe gönderilmiş, fakat maalesef, memleketin içtimâî ve iktisadî ihtiyacat-ı hazır ve müstakbelesi, maddi ve manevi menabi-i serveti nazar-ı itibara alınarak çizilmiş sabit ve umumî bir maarif teşkilatı planı mevcut olmaması yüzünden bütün bu hayırlı teşebbüsler kendilerinden beklenen neticeleri vermemişler ve şahısların değişmesiyle, yapılan azîm fedakarlıklar ve sarf edilen emekler, büsbütün heba olmuş, yahut bu teşebbüsler ve müesseseler gayelerinden inhiraf etmişlerdir.

Fakat bugün yeni bir devreye giriyoruz. Memleketimizde hatta bütün cihanda eski cemiyet binasının yıkıldığına, eski kıymetlerin iflasına, yeni ihtiyaç ve yeni zaruretleriyle büsbütün başka bir âlemin doğmak üzere bulunduğu şahit oluyoruz. İktisat sahasında olduğu kadar maarif sahasında da artık ihtiyacat-ı hazıraya tekabül etmeyen eski teşkilat sistemini muhafaza etmek ve onu bir takım ıslahat ve tadilatlarla, yamalarla tamir ve takviye etmek faydalı neticeler veremez.

Yeni doğan hür ve müstakil Türkiye'ye yeni ve salim bir maarif istikameti vermek için toplanan heyet-i ilmiye, bütün bu hakikatleri nazar-ı dikkatten uzak tutmamalı, mazinin bize pek pahalıya mal olan hatalarına düşmemeli, hakikaten salim, ananevi ve muhafazakâr değil, asrî ve inkılâpçı bir zihniyetle hareket etmelidirler.

Bütün maarif meseleleri üzerinde, memleketimizin mütehasıslarından, mütefekkirlerinden, terbiyeci ve içtimaiyatçılarından mürekkep bir heyetin ilmî ve müspet kararları olmaksızın doğru ve payidar bir iş yapabilmek imkânı olmadığını ve bu kararın değişen her vekil ile değişmemesi lazım geldiğini tasdik eden maarif vekili beyin bu beyanâtı bizce pek kıymetlidir. Bu hakikatin geç de olsa nihayet anlaşılması şayan-ı teşekkürdür.

Ancak, bu kadar azîm meselelerin, kendilerine hazırlanmak zamanı bırakılmamış olan mütehasıslar tarafından bir ay içinde ciddi ve ilmî bir surette tetkik ve mütalaa ve halledilmesi imkânı yoktur. Ümit ve temenni ediyoruz ki, heyet-i ilmiye, acil tedbirler hakkında bazı çok faydalı arzu ve temenniler izhar etmekle beraber, esas meseleyi yahut meseleleri yalnız vazetmekle ve kati halli için ciddi bir tetkik ve tettebbu-ı mesai programı çizmekle iktifa etmesin.

Ve aynı zamanda, heyet-i ilmiyenin, eksik bulduğumuz ihtisaslarla (muallimler cemiyeti, işçi dernekleri murahhasları) daha ziyade tevsii, muhtelif derecat-ı tahsil heyet-i talimiye ve idariyesine (anketler) tevdi ve aynı zamanda bazı mütehasısların müterakki memleketlerdeki maarif teşkilatları hakkında tetkik ve tettebbu seyahatlerine sevki lazımdır.

Ancak bu ciddi ve esaslı tahkikat ve tetkikat neticesidir ki maarif-i umumiyemizin umumî planını çizmek kabil ve faydalı olacaktır.

* * *

Her şeyden evvel şu mühim noktayı meydana koymak icap eder: Maarif meselesi her şeyden evvel; içtimaî meseledir. Bir memleketin muayyen bir devredeki nizam-ı içtimaî sistemi ile maarif teşkilatı arasında sıkı bir tabiiyet münasebeti vardır. Bunun içindir ki maarif meselesini, memleketin siyasî ve iktisadi sisteminden ayrı olarak, içtimai esaslara rabt etmeden halletmek mümkün değildir.

Filhakika, hal-i hazırda, – içtimai inkılâplarını yapmış memleketler müstesna – bütün müterakki memleketlerde mevcut teşkilat sistemleri tetkik edilecek olursa, bunlarda, millî ve umumî menafie yabancı bir sınıf endişesinin hâkim olduğu görülür. Çünkü sermayedar burjuvazinin hâkim olduğu bütün memleketlerde iki nevi tahsil, iki cins mektep, avam ve zadedgân mektepleri vardır. Birincisi, yani halk çocuklarına mahsus olan iptidaî tahsil ve terbiye iptidaî mekteplerinde, darümuallimînlerde ve sanayi mekteplerinde verilir; zengin çocuklara mahsus olan tâlî ve âlî tahsil ise sultanilerde ve âlî mekteplerde verilir.

Bu sınıflı ve gayr-ı adil tasnif neticesi bütün yüksek memuriyetler, refah ve saadet ve servet temin eden mevkiler.. mühendislik, avukatlık, tüccarlık, doktorluk... hep tâlî ve âlî tahsillerini ikmal etmek imkânına, malik olan zengin çocuklarıdır. En ağır ve yorucu el işleri, fabrikalarda, darüssınaalarda ve ticarethanelerdeki bütün küçük ve kâfi derecede kâr temin etmeyen memuriyetler halk çocuklarının...

Nadir ve müstesnalarından sarf-ı nazar bir halk çocuğu, ne kadar büyük bir istidada, derin bir zekâyâ ve müstesna bir sa'y kabiliyetine malik olsa da, en nihayet 12 yaşında mektebi terk etmeye, hayat mücadelesine atılmaya mecburdur. Ne kadar şayan-ı teessüftür ki, insanın fikrî inkişafa en müsait ve ruhu tehlikelere en çok maruz kaldığı ilk gençlik devresinde, çocukların yüzde sekseninin üzerinde mektebin tesiri, zekâ ve seciye kabiliyetlerinin inkişaf ve tenmiyesi nokta-i nazarından en hayırlı neticeler vereceği zaman nihayet buluyor.

Hâlbuki zengin çocuğu, istidatsız, kabiliyetsiz ve tembel olsa da, bütün tahsil ve terbiye kapıları kendisi için açıktır.

Çocukların tâlî ve âlî tahsile devamları zekâ ve kabiliyetlerine göre değil, ailelerinin derece-i servetlerine göre taayyün etmesi yüzünden ne kadar zekâ ve istidatlar inkişaf imkânını bulamadan sönüp mahvoluyorlar ve mütalaa ve tahsil arzu ve istidadına katiyen malik olmayan ne kadar hiçler, bu tahsilleri bin müşkülâta – hem de nasıl? – ikmal edebildikten sonra katiyen layık ve müstahak olmadıkları mevkilere geliyorlar, milletin sunuf-ı müdiresini teşkil ediyorlar.

Bu elim vaziyet, hakiki bir demokrasi için ardır, halk hükümetinde ilim ve irfan para ile satın alınmaz. Cemiyet; maddî ve manevî bütün menbalarından azami istifade etmek, bütün unsurlarının, azasının istidat ve kabiliyetlerinin azami inkişaf ve terbiyesini temin eylemek mecburiyetindedir..

Hakiki halk hükümetinin – burjuvazinin hâkim olduğu memleketlerde olduğu gibi – halkın azîm bir ekseriyetini cehalete yakın bir halde bırakmakta, yükselmeye namzet olan zekâları ve istidatları körletmekte, ilim ve irfanı yalnız bir kısım-ı kalil zadedgâna inhisar

ettirmekte hiçbir menfaati yoktur ve olamaz, çünkü iktisadî ve içtimaî hayatın temelini teşkil eden bu halkın yüksekliği nispetindedir ki halk hükümeti teessüs edecek, kuvvetlenecek yaşayacak ve yükselecektir.

Bunun içindir ki, biraz evvel, maarif-i umumiye teşkilatımızı içtimaî esaslara rabt etmek mecburiyetinden bahsetmiştim. Filhakika Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, lafzen değil hakikaten bir halk hükümeti olmak isterse maarif-i umumiye teşkilatımızı bu esası nazar-ı dikkate alarak tanzim etmek mecburiyetindeyiz.

* * *

Biz, memleketimiz için, maarif-i umumiye teşkilatının ana hatlarını şu suretle tasavvur ediyoruz:

İlk, orta ve yüksek tedrisat; yekdiğerini takip eden ve tamamlayan aynı bir tahsilin muhtelif dereceleridir. Şu suretle orta tedrisat ilk tedrisatın, yüksek tedrisat orta tedrisatın devamı, tabii bir istitalesi olacaktır. Binaenaleyh bugün olduğu gibi sultanilerin kısm-ı ibtidailerine lüzum ve ihtiyaç yoktur. Çünkü sınıf farklarını gözetmeyen halkçı bir hükümette iki nevi iptidaî tahsili olamaz. Milletın bütün çocukları için müşterek olan bu iptidaî tahsili yalnız müşterek iptidaî mekteplerinde verilir.

Bu tahsili bitirenler arasında, daha yüksek bir tahsili muvaffakiyetle takip edebilecek kabiliyet ve zekâda olanlar ve yalnız onlardır ki orta tedrisata geçebilecekler ve bu tedrisatın en kabiliyetli ve müstait uzuvlarıdır ki yüksek tedrisata devam edebileceklerdir.

Kabiliyetsizler, gayretsizler, kıymetsizler ve tembeller, zengin dahi olsalar yüksek mekteplere giremeyeceklerdir. Çünkü bunlar, boş yere muallimleri işgal edecekler ve maalesef bugün olduğu gibi cemiyet için kıymetli ve faydalı birer şahsiyet olarak yetişebilecek olanların zararına olarak orta ve yüksek tedrisat sıralarını fuzuli yere işgal edeceklerdir.

Bugün bütün memleketler, fena doktorlara, kabiliyetsiz mühendislere, her sahada yüksek mevki ve memuriyetler işgal eden hiçlere tesadüf ediyorsak bunun sebebini; para sayesinde, kabiliyetsiz ve istidatsız gençlere zorla ilim ve malumat vermek isteyen maarif teşkilatında aramak lazımdır.

Ana hatlarını çizdiğim yeni maarif siyasetimiz ve maarif teşkilatımız hakkında vazih bir fikir verebilmek için şu küçük sinemayı çizmek ve en mühim gördüğüm ilk tahsil meselesi hakkında biraz tafsilat vermek lüzumunu hissettim.

Teklif ettiğim projeye nazaran Türkiye’de yaşayan her çocuk için sekiz senelik ilk tahsil ve terbiye mecburî ve meccanîdir. Bu müşterek halk mektepleri programı, çocuğun her devredeki ihtiyaç ve hususiyetleri nazar-ı dikkate alarak tanzim edilecektir.

(7-10) birinci devrede çocuk hemen bir bebektir. Maddi ve manevi birçok ihtimamlara, şefkat ve muhabbete, kelimenin en geniş manasıyla oyuna muhtaç olduğu içindir ki, onları bu devre zarfında erkeklerden ziyade kadın mürebbilere tevdi etmek muvafık olur.

Anlamayacakları cansız ve mücerret kavaid, tarih, ahlak dersleri yerine, muhitlerinde müşahede ve tetkik ettikleri mevcudat ve eşya ve hadisatı, iptidai his ve arzularını; ana lisanı, resim, el işleri, rakam ve basit krokiler vasıtasıyla ifade ve tespit idmanları kaim olacaktır. Ve na-mütenahi sıkıcı ve yabis ders kitapları yerine, tarihî, coğrafî, edebî kıraatler, çocuklara

mahsus seyahat ve saire romanları, hikâyeler, mecmualar... kendilerinde bilhassa okumak ve öğrenmek zevkini uyandıracaktır.

(10-15) ikinci devrede ise programlarda, mekteplerin köy ve şehirlerde olmasına göre ve bazı farklar olmak lazım gelir. Fakat bu farklar terbiye-i fikriyeye ait değildir. Çünkü terbiye-i fikriye; üzerine tâlî ve âlî tahsilin istinat edeceği müşterek esastır ki köy ve şehir çocuklarına aynı suretle lazımdır.

Programların tanzimi hususunda nazar-ı dikkate alacağımız gayet mühim nokta şudur:

Mektep, eskiden olduğu gibi, memleketin hayat-ı iktisadiyesinden müstakil bir hayat yaşayamaz.

Memleketin sanayi, ziraat, ticaret vesait-i nakliye ihtiyaçları ile mektep tedrisatı arasında sıkı bir münasebet temin etmeyen bir maarif sistemi muvaffakiyetli neticeler veremez.

Müsmir bir tahsil ve terbiye, harsın ve terbiye-i umumiyenin vahdetini temin etmekle beraber, iktisadî zaruretleri, muhit-i mahallinin içtimaî ve iktisadî ihtiyaçlarını nazar-ı itibara almak, takip etmek, çocukların yalnız bir insan ve vatandaş olarak değil, aynı zamanda bir müstahsil olacağını düşünmek mecburiyetindedir.

Bunun için biz mektepte, muhtelif şekillerde el işlerine – bugün olduğu gibi – yalnız terbiyevî nokta-i nazardan değil, aynı zamanda içtimaî ve faidevî nokta-i nazardan, mühim bir mevki tahsis ediyoruz. Çocukları, mektebin pratik ve amelî işlerine, nizam ve intizam ve temizliğin muhafazası, bahçeye, bostana ve hayvanat-ı ehliyyeye bakmak, gıdaları hazırlamak, ütü, çamaşır, dikiş, biçki çocuk bakma, – kız ve erkek olduğuna göre – eşya ve âlâtın imal veya tamiri gibi işlere vâsi mikyasta iştirak ettiriyoruz.

Ziraî muhitlerde ilk tahsil müesseselerinin (çiftlik – mektep) şeklinde olmalarını zarurî buluyoruz. Bunu tesis ve idame için büyük masraflara ihtiyaç olacağını zannetmiyoruz, çünkü çiftlik mahsulâtı masarifin oldukça mühim bir kısmına tekabül edecektir.

Çocuklar bu (çiftlik – mektepler)in muhtelif ve mütenevvi işlerini, diğer cihetten mukavva, demir, tahta, çamur işlerini bilfiil yapmak ve idare etmek sayesinde ulum-ı tabiiye ve hükmiye ve diğer dersler için pek kıymetli müşahedat ve malumat toplamakla beraber, teavün ve tesanüt, intizam ve inzibat gibi içtimai ve insani kabiliyetleri tenmiye ve takviye edeceklerdir.

Programlarımızı ve mevadd-ı dersiyemizi, mektebin bulunduğu muhite göre tayin ve tespit etmek çok faydalı neticeler verecektir. Ormanı çok olan mahallerde bilhassa tahta ve debağat işlerine, marangozluğa, avcılığa fazla ehemmiyet vereceğimiz gibi, meyve ve sebzesi, balığı bol olan yerlerde bahçıvanlık, konservecilik ve balıkçılığa, diğer yerlerde boyacılığa, dokumacılığa, ipekçiliğe, çiniciliğe, demirciliğe ehemmiyet vermemiz ve derslerimizi bu mihverler etrafında toplamaya gayret etmemiz lazımdır.

Bir kelime ile, mekteple hayat-ı hakikiye arasında daimi temas temin ve idame etmek ve bilhassa müstahsil sa'ye ehemmiyet vermek suretiyledir ki çocuklarımıza hakiki ve tam bir terbiye, kendisi ve mensup olduğu cemiyet için azami fayda-bahş bir tahsil vermiş oluruz.

Şüphesiz ilk tahsil mektebini bir meslek ve ihtisas mektebi yapmak niyetinde değiliz.. Meslekî tahsil; ihtisas, ancak çocukların şahsi kabiliyet ve istidatları inkişaf ve taayyün ettikten

sonra, yani 15 yaşından sonra verilebilir. Ve bundan dolayı, bütün çocuklar için müşterek ve mecburî olan ilk tahsili 12 değil, 15 yaşına kadar devam ettiriyoruz. Ve bunda şiddetle ısrar ediyoruz. Çünkü bu yaştan evvel çocukları muayyen bir meslek veya sanat intihabına sevk etmek ve terbiye-i umumiye-yi çocuğun en çok istifade edebileceği, her şeyi daha iyi anlayacağı, mütalaa ve tahsil zevkinin uyanacağı bir devrede terk etmek çok tehlikelidir..

Bu müddet zarfında çocuğa vermek istediğimiz terbiye (ansiklopedik) değil (politeknik) bir tahsil ve terbiyedir. Bu terbiye icabı, çocuk yalnız muayyen bir sanata hazırlanmaz, belki bütün meslek ve sanatlarda müstamel muhtelif âlât ve edevatı maharetle kullanmaya alışır ve başlıca iş tarzlarını öğrenir ki bu suretle herhangi bir sanata icraya ve herhangi bir muhitte iş becermeye müstait bir hale gelir..

İlk tahsil mektebi bir ihtisas mektebi olmamakla beraber, şüphesiz büyük bir ekseriyeti doğrudan doğruya hayat mücadelesine atılacak olan gençlerin meslekî tahsil ve terbiyelerine başlayacaktır. Bunun için, tahsilin son senelerine doğru çocukların tebellür etmeye başlayan istidat ve kabiliyetlerine göre, ihtiyarî olmak üzere, muhtelif ihtisas kurları, şubeleri tanzim etmek pek faydalı olacaktır. Bütün talebe, umumî, müşterek olan terbiye-i umumiye derslerine mecburî bir surette devam etmekle beraber, tahsil nihayeti yaklaştıkça ziyadeleşen bir zamanı, arzu ve intihap ettiği hususi ve meslekî bir meşguliyete hasredebilecektir. Kabiliyet ve istidat ve zekâlarıyla temayüz etmeye başlayanlar, yani ta orta tedrisata namzet olanlar için ayrıca hususi bir kura ihtiyaç yoktur. Onlar, bu muhtelif ihtisas şubelerinden, büyük bir mütalaa ve tettebbu zevki, geniş ve açık bir zekâ, derin bir nüfuz-ı nazar ve ihata kabiliyetleriyle kendilerini göstereceklerdir.

Hemen bütün memleketlerde daha birçok zamanlar; çocukların büyük bir kısmının iktifaya mecbur olacakları bu tahsil ve terbiyenin bilhassa bizim memleketimiz için büyük ve hayati bir ehemmiyeti vardır. Hepimiz biliyoruz ki, bizde hemen bütün işlerde ustabaşılar, kalfalar, bir kelime ile mütehasıs işçiler ya ecnebi veya Hıristiyan unsurlardır. Eskişehir’de, Uşak’ta, Adana’da, Ankara’da, Bursa’da, herkesin malumudur ki pamuk ve ipek mensucatı, halı veya debbağ işlerinde, en ince işler meydana getirenler, Türk unsuruna nispetle daha çok tahsil görmüş, terakkiyat-ı hazıraya göre âlât ve tarz-ı istihsallerini değiştirmeye alışmış olan unsurlardır.

Eğer, yarın, girişeceğimiz azîm teşebbüsât-ı sınaie ve ziraiye bizi yine eski halimizde bulacak olursa, iktisadî istihsalimizi temin etmenin imkânı bulunmayacaktır.

Cebir ve tazyik politikasıyla, bir takım suni tedbirlerle, teşvik-i sanayi ve ziraat kanunlarıyla belki milletin azîm ekseriyeti zıyanına olarak beş on millî! sermayedarı zengin ederiz, fakat millî sanayi ve ziraatımızın inkişaf ve terakkisini asla temin edemeyiz.

Meselenin son derece hayati olan ehemmiyetinden dolayıdır ki – raporumda şüphesiz lazım gelen tafsilatıyla mevzubahis ettiğimiz – bu ilk tahsil meselesi üzerinde biraz tevakkuf etmek mecburiyeti hissettim.

Çocuklarımız; sekiz senelik mütemadi bir tahsil ve terbiye neticesi zekâ ve istidatları inkişaf etmiş, ihtimal mahdut fakat sathî olmayan ciddi bir hamule-i malumata malik olmuş ve muhtelif sanatlarda müşterek olan esaslı iş tarzlarıyla ünsiyet peyda etmiş, teavün ve tesanüt,

inzibat ve teşkilat kabiliyetlerini kazanmış olduğu halde, bir kelime ile (politeknik) bir tahsil, tam ve insanî bir terbiye ile ilk tahsil mektebini terk edeceklerdir.

İşte müşterek ve umumî mecburî olan bu tahsil ve terbiye devresinden sonra ilk hakiki ayrılış başlıyor. Zira, bu çocuklardan en büyük kısmı; doğrudan doğruya hayat-ı ameliyeye atılacaklar, yani, istihsal şubelerinden birine intisap ederek hayatlarını kazanmak mecburiyetinde olanlar teşkil edecektir. Tahsil ve terbiyelerini bu yaşta terk edenlerin umumî ve meslekî terbiyelerinin ikmalî için, bu gibilerin, hiç olmazsa on sekiz yaşına kadar, günde beş ve azami altı saatten fazla çalıştırılmamaları temin edilmelidir. Ve bu suretle her gün akşamüstü dört veya beşte işlerinden serbest bırakılacak olan bu gençler iki saat, itmam kurlarına devama mecbur olmalıdırlar.

İlk tahsili bitirdikten sonra, orta tahsile devam arzu ve kabiliyetinde olmamakla beraber muayyen bir sanat veya meslekte ihtisas sahibi olmak isteyen çocuklar, tedris müddeti iki sene olan (ilk meslek mektepleri)ne gireceklerdir.

Bu mekteplerin en iyi ve kabiliyetli talebesi yüksek ziraat, sanayi ve ticaret mekteplerine devam edeceklerdir.

İlk tahsil mektebini bitirenler içinden zekâ, istidat ve şahsiyetle temayüz edenlerin ve yalnız onların orta tedrisat mektebine gireceklerini söylemiştim.

Dört seneden ibaret olan orta tedrisat iki devreye ayrılmıştır. İlk iki seneyi işgal eden birinci devrede bütün talebe, mecburî bir surette müşterek bir programı takip edecektir. İkinci seneyi bitirdikten sonra edebiyat ve fen şubelerinden birini intihap edecektir.

Bu tahsilin ilk ve aslî vazifesi yüksek tedrisatı takip edebilecek zekâ ve malumatta gençler yetiştirmek olduğundan kendilerine gayet sağlam ve esaslı malumat vermeye, terbiye-i fikriye ve içtimaiyelerinde, sonradan doldurulması kabil olmayan boşluklar bırakmamaya gayret etmelidir.

Orta tedrisat aynı zamanda, sinesine aldığı gençlerden kendilerinde yüksek tedrisatı takip etmek arzu ve kabiliyetini göremeyenlerinin de, tahsil nihayetinde, hayat-ı hakikiyeye mücehhez olarak atılabilmelerini temin etmelidir. Bunun içindir ki, vazifesi daha ziyade yüksek tedrisata hazırlamak olan edebiyat ve fen şubelerinden başka, doğrudan doğruya hayat-ı ameliyeye atılacaklar için, ziraat, sanayi ve ticaret şubeleri açmak çok lüzumlu ve faydalıdır.

Maarif planımızı, müstakil olarak değil, belki memleketin hayat-ı içtimaiye ve iktisadiyesinin bir tabi'i olarak çizdiğimiz içindir ki bu mütenevvi şube ve kurların mutlak surette her mektepte bulunması icap etmez. Muhit-i mahallinin ihtiyacat ve zaruretlerine göre hareket etmek mecburiyeti vardır.

Orta tedrisat mekteplerinin ilk devresini bitirenler arasında kendilerinde muallimlik için arzu ve istidat görenler, tahsil müddeti – teklif ettiğiniz projeye göre – iki sene olan ilk darümuallimînlere gireceklerdir.

Bu darümuallimîn mezunlarının en zeki ve kabiliyet[li]leri arzu ettikleri takdirde tahsil müddeti yine iki sene olan orta darümuallimîne gireceklerdir. Vazifesi orta tedrisat ve sanayi mekteplerine muallim yetiştirmek olan bu müessese edebiyat ve fen olarak iki kısma ayrılmıştır.

İşte sınıf farkını gözetmeyen bir halk hükümetinde, memleketin inkişaf ve tealisini temin edecek maarif teşkilatının bu esaslar üzerine istinat etmesi icap eder[*²].

Sadrettin Celal

---

² [*] Bu meselelerle yakından alakadar olan arkadaş ve meslektaşlarımız, maarif teşkilatı hakkında heyet-i ilmiye için hazırladığım muhtırayı pek yakında Muallimler mecmuasında okuyacaklardır.

Türkiye Ziraat Memleketi Midir? Neden Değildir - , Nasıl Olabilir?

Türkiye'nin bir ziraat memleketi olduğu birçok yerli ve ecnebilerin beynine derin köklerle yerleşmiş bir kanaattir. Ziraat memleketi = **Agrar land** tabirinin sanayi **Industrial land**'ın zıddı ilmî bir ıstılah olarak manası, ziraî istihsalatının kıymeti sınaî istihsalatının kıymetine faik olup da ithalatının bedelini bu “fazla” ile ödeyebilen memleketlere aittir. Hâlbuki Türkiye; ithalatını ziraî istihsalatının kendi ihtiyaçlarını kapattıktan sonra kalan fazla kıymetiyle ödeyebilmek şöyle dursun, halkını yaşatabilmek için bile başka memleketlerin ziraî mahsulâtına ve ziraî mamulâtına muhtaç bir vaziyettedir. Memleketimizin harpten evvelki yalnız buğday ve un ithalatı, bütün ithalatının yüzde yirmisini işgal ediyor ve bunun da bedeli seksen milyon Mark tutuyordu.

İstanbul; yalnız, Anadolu ile münasebatının kesildiği bir zamanda değil, harpten evvel sulh zamanında bile hatta un, yumurta, patates, zahîre, peynir, et ve saire gibi doğrudan doğruya ziraî mahsulâtı ve mamulâtı Rusya'dan, Romanya'dan, Bulgaristan'dan, hatta Fransa ve Amerika'dan ithal mecburiyetinde kalmıştır.

Görülüyor ki Türkiye sadece bir piyasa memleketi, bir istihlâk memleketidir ve bu itibarladır ki her zaman kolonize edilmeye istidat gösterir. Bugün Anadolu erlerinin uğrunda kan döktükleri siyasi istiklal, siyasi hürriyet ancak ve yalnız iktisadi bir temel üstüne kurulabilir. Dünya iktisadi kıymeti sırf yiyicilik olan bir millet muhakkak siyasi hâkimiyetini, siyasi hürriyetini kaybetmeye mahkûmdur ve nitekim de tarih kapitalist dünyanın bu şaşmaz, demir kanununu yalancı çıkartmamıştır.

Eğer Türkiye ilmî manasıyla bir ziraat memleketi, bir istihsal memleketi olmazsa siyasi istiklal uğrunda dökülmüş, dökülen ve dökülecek kanlar, millete ve insanlığa karşı bir günah, bir cinayettir. Onun için Türkiye'yi ilmî manasıyla bir ziraat memleketi haline koymak – işte iktisat politikamızın hedeflerinden en mühimi bence bu olmalıdır.

– Memleketimizin “nasıl” bir ziraat memleketi olabileceğine bir karar vermeden evvel “neden” bir ziraat memleketi olamamış ve bugünkü şerait baki ve daim oldukça “neden” olamaz bunu araştırmamız lazımdır. Malumdur ki – her iktisadî kıymetin babası “iş”tir, insan işliyor. Mesela kömür toprak altında kaldıkça iktisadi hiçbir kıymete malik değil iken sırf insanların işi neticesinde bir iktisadi kıymet kazanır. Onun için biz de iktisadiyatımızın bel kemiği ziraatımızın terakki ve inkişafını düşünürken ilk önce ziraatta insan işinin pınarı çiftçiyi, köylüyü ele alacağız. Bulgarlara, Yunanlılara varıncaya kadar bütün Hıristiyan milletlerin, içtimaî, iktisadî hadiseleri, tekâmülleri ve rücuları tetkik ve mukayesede esas ve birer **Point de repère** ittihaz ettikleri muntazam istatistikler, sair bütün İslam memleketler gibi memleketimizde de yok ki, bugün hepimizin tecrübe ve görgülerimizden doğan sisli ve bulanık kanaatlerimizi adetlerle de tespit ve tenvir edebilelim. Bütün bu yokluğa rağmen elde, yine Hıristiyanların himmetiyle mevcut pek mahdut adetler bile bize yaralarımızın en acıklısı, en zonklayıcı hakkında kâfi derece korkunç malumat veriyor. Harpten evvel tertip olunan istatistiklere göre vasati olarak kilometre murabba başına Yunanistan'da 45, Bulgaristan'da 48, Romanya'da 59, Sırbistan'da 60, Fransa'da 73, İsviçre'de 91, Almanya'da 120, Belçika'da 252 kişi düşerken Türkiye'de on bir kişi düşüyor. Ve mesela Almanya'nın vasatîsi olan 120 adedi Saksonya'da 321'e çıkarken Anadolu'nun en sık, en kesif meskûn topraklarında kilometre murabba başına 28, 30 kişi isabet ediyor.

Acaba Türkiye'ye ait bu adetler – ki zaten ne derece inanmak caizdir orasını Allah bile bilmez! – bugün aynı kıymetlerini muhafaza edebilirler mi? Senelerdir ardı arası kesilmeyen harpler, muhaceretler, kıtaller, salgınlar, içtimai sefalet ahalimizin toprak üstündeki vaziyetini ne hale soktu; bizi lehimize bir karara sevk edecek elimizde hiçbir delil bulunmadığı için ne kadar bedbin bir hüküm verirsek o kadar hakikate yaklaşmış oluruz. Ahalimiz seneler, asırlar içinde çoğalabilmiş mi? Mesela Almanya'da 1800 senesinde yalnız 25 milyon kişi yaşarken bu adet 1900 senesinde yani bir asır içinde 30 milyon çoğalmıştır. Yani 55 milyona çıkmıştır. 1910 senesinde yani on sene sonra on milyon daha yani senede bir milyon fazlalaşmıştır. 65 milyon olmuştur. Almanya'nın ahali 1800 senesinden 1920 senesine kadar yani 110 sene zarfında 25 milyondan 65 milyona çıkmıştır ki iki buçuk mislinden fazladır. On sekizinci asrın sonuna kadar bütün evvelki asırlar içinde yalnız 25 milyonu bulabilen Alman halkı böyle bir asır, on sene içinde birden bütün evvelki asırların mecmuunun iki buçuk misline fırlamıştır.

Ve yine Almanya'da 1800 senesinde kilometre murabba başına vasati olarak 25 kişi düşerken bu adet 1910 senesinde 120'ye yükselmiştir. Rheinland'da 1800 senesinde kilometre murabba başına 70, 1910 senesinde 264, Saksonya'da 78 ile 321 kişi isabet etmiştir.

Sair memleketlerde mesela Sırbistan ahali 1900'den 1910'a kadar binde 16, Bulgaristan'da binde 15, Finland'da binde 14 nispetinde çoğalırken bizde ne olmuş, ne bitmiş yine haberimiz yok.

Ahalinin yaş derecesi nedir? Deniliyor ki Anadolu'nun birçok köylerinde muayyen yaşlarda insanlara tesadüf olunmuyor. Anadolu gençleri hudutlarda harcolunurken köyler çocuklar, karılar ve ihtiyarlara kalıyor. Ahalimizin kaçta kaç iktisaden ve cinsen müstahsil bir işte? Bunu da bilmiyoruz. Fakat sair milletler bunu da tespit etmişler. Mesela Almanya'da 1910 senesinde bin kişide 340 kişi 15 yaşından aşağı, 400 kişi on beş ile 40 arasında, 181 kişi 40 ile 60 ve 79 kişi 60'dan yukarı bir yaşta bulunmakta imiş. Görülüyor ki Almanya'da bin kişide 740 kişi kırk yaşına kadar yaşları dolduruyor. Yani ahalisinin hemen dörtte üçü genç ve produktif, değilse bile olmaya müsait...

Aynı mukayeseyi başka milletlerin adetleriyle de yapabiliriz: mesela Bulgaristan'da 1905 senesinde 1000 kişide 394 kişi on beş yaşından aşağı, 368 kişi 15 ile 40 arasında, 152 kişi 40 ile 60 ve 86 kişi 60'tan yukarı. Yunanistan'da 1907 senesinde bin kişide 383 kişi 15 yaşından aşağı, 396 kişi 15 ile 40 arasında, 159 kişi 40 ile 60 ve 62 kişi 60'tan yukarı. Bu adetlere göre de Bulgaristan'da 1000 kişide 762 kişi ve Yunanistan'da 779 kişi kırk yaşına kadar yaşları dolduruyorlar.

Bizde senede kaç kişi doğuyor. Kaç kişi ölüyor? Bunu da bilmiyoruz.

Sair milletler bunlara ait istatistikler de tertip etmişler ve memleketlerindeki hayat barometresini şehir şehir, köy köy, mıntıka mıntıka takip edebilirler. Burada, mevzu için daha fazla adedi tafsilata lüzum tabii yok ve yukarıdaki adetlerden de maksadım bizdeki dipsiz boşluğu, bizdeki utandırıcı yokluğu bir kere daha göstermek içindi.

Belki bir bakıma göre bizde de böyle soğuk ve soğukluğu nispetinde çok söyleyen adetlerin yokluğu bir saadet. Koynumuzda yaşayan düşmanlar Yunan ve Avrupa emperyalizminden daha tehlikeli.

Fakat biz bu muntazam adetler olmasa bile iddia edebiliriz ki bugünkü iktisadi, içtimai, sıhhi şerait altında ölenler, doğanlara nispeten daha çok. Yani ahalimiz çoğalmıyor da. Bu hadiseler adeden ne nispette cereyan ediyor yalnız bu meçhulümüz. Bütün bu tafsilattan anladığımızı göre Türkiye’de müstakbel zirai politikamızın esasını teşkil edecek halk bir defa pek dağınık ve az bir surette Anadolu’ya, memleketimize serpilmiştir. Ve sonra bu dağınıklık ve azlık sıklaşma ve çoğalma istidadını da göstermemektedir.

İnsanlar; izdivaca icbar kanunları, bekârlardan fazla vergi usulleri, erkeklere dört “karı” almak hakk-ı şer’îsinin bahşi gibi biyolojik, hayvani gayeler istihdaf eden kanunlarla çoğalmaz. Bu gibi kanunlar yalnız çoğalma imkânını teşvik edebilir, kolaylaştırabilir. Fakat hiçbir vakit bu imkânı yaratamaz. Sonra insanların çoğalması civcivler gibi mekanik bir tarzda da mümkün değildir. O bir takım içtimai, sosyolojik şartlara bağlıdır. Bunların en mühimi iktisadi hayatın müstahsil, prodüktif olarak daima yükselmesi, terakkisidir. Almanya halkının böyle bir asır içinde iki mislinden fazlasına çoğalması, Alman iktisadiyatının yine bu bir asır içinde dünyada misli görülmemiş havai fişeği gibi hızla fırlayan terakkisiyle el ele gitmiştir. Hatta bunun neticesi olmuştur.

Bir cemiyet iktisadiyatının besleyemeyeceği, işletemeyeceği, kaldıramayacağı fazla hamile ya sefaletin kurbanı olur; ya hicrete mecbur kalır. Türkiye’de bu iki şıkkın en acıklı, en acı tecellilerini görüyoruz. Bir kere iktisadi fakrın neticesi olan içtimai fakr, sıhhi acz ve sefalet Anadolu yavrularını merhametsiz bir tarzda kasıp kavuruyor. Sonra, evlerimizde hizmetçi, besleme, uşak ve aşçı, dairelerde kapıcı ve odacı, mahallelerimizde bekçi ve hamal olarak tanıdığımız Anadolu kızları ve erleri köylerinden iktisadi tazyik altında ayrılmaya hatta satılmaya mecbur kalmış muhacirlerdir. Onların ekserisi şehirlere, köylerine para göndermek emeliyle gelirler. Demek ki bugün insana muhtaç Anadolu, bugünkü iktisadi, içtimai şerait altında halkının bir kısmını ölüme, bir kısmını da şehirlere terk etmek mecburiyetindedir. Bu perspektif altında zürramızın istikbali bir kat daha korkunç bir şekil alır: İktisadiyatımızın ve bilhassa burada zirai iktisadiyatımızın genişlemek istidadını göstermemesi.

Anadolu’muzun ötesine berisine tek tük serpilmiş, birbirlerinden günlerce, haftalarca uzak, iptidai istihsal vasıtalarıyla çalışmaya mecbur, küçük, küçük köylere istinat edecek bir ziraat politikası, ne kadar coşkun bir hüsn-i niyetten fişkırırsa fişkırırsın, daima akamete mahkûmdur.

Türk köyü tamamıyla ferdî, tamamıyla müstakil bir hayat sürer. Cemiyetle alakası hükümete vergi vermek zarureti karşısında doğar. Köyleri vergiden kurtarın; hiçbir köy piyasa ihtiyacını, para ihtiyacını duymayacaktır. Her Türk köyü kendini yağıyla kavurabilen müstakil bir uzuvdur. Yani bütün ihtiyacatını kendi kendine tatmin edebilir. Cemiyetin sair istihsal şubelerine muhtaç olmaz. İlmî tabiriyle kapalı ev iktisadi hâkimdir. Vergi ve öşür belasıdır ki köylüyü istihsalatını pazara çıkarıp paraya tahvil etmek mecburiyetine sokar. Bu mecburiyet ise köylüyü, Anadolu’da münakalenin kıtlığı yüzünden bir (piyasa)nın olmaması ve köylüler arasına lazım gelen iktisadi organizasyonların bugünkü şerait dâhilinde meydana gelememesi köylüyü zahîre tüccarlarının, murabahacının, mültezimin, kısaca ticaretin, murabahacı ticaretin esiri yapar.

Köylünün piyasa ile alakası yalnız vergi tarikiyle olur. Piyasanın istihsal üzerindeki tesiri de bu vergi nispetinde olur. Yani köylü vergilerini, borçlarını ödeyebilmek için piyasaya müracaata mecbur kalır ve yalnız bu nispette istihsal ihtiyacından fazla çoğaltmaya gayret eder.

Çünkü böyle köylünün elinde ve avucundakini boğaz tokluğuna çok kere zararına satın alan elemanlar piyasaya hâkim kaldıkça köylünün fazla istihsalı onun için fazla bir iş külfetini, mahiyetini alır.

Sonra köyler böyle birbirlerinden günler, haftalarca uzak, münakale yollarından, limanlarından yine günler, haftalarca ırak ve piyasa dünya piyasasına değil mahalle tüccarlarının kâr menfaatlerine tabi kaldıkça istihsalin suni vasıtalarla çoğalması da cemiyetimiz için bir nef'i haiz olamaz. Bir kere nakil imkânı yoktur. Nakil imkânı olsa da bundan doğacak menfaat köylünün hissesine düşmez. Bu yalnız memleketimizde prodüktif hiçbir kıymeti olmayan bir tüccar sınıfı çıkarır ki zirai politikadan maksat tabii bu değildir.

O yalnız ve ilk önce köylünün menfaatlerini düşünmekle mükelleftir.

Bugünkü şerait altında istihsalin çoğalma imkânı da azdır. Çünkü böyle dediğimiz gibi birbirlerinden uzak ve az ahalili köylerde modern bir ziraat yapmak olamaz. Asrın teknik ve ilmî terakki ve keşiflerinden istifade arzuları yeltenme mahiyetinde kalır. Ne makine kullanabiliriz; çünkü her küçük köye bir mühendis göndermenin, bir tamirhane açmanın imkânı yoktur ve tedariki pahalı makineler küçük köylerde rantabl olarak çalışamaz. Gübre, tohum, hayvancılık hususunda asrın kıymetli ve zaruri terakkilerinden bu şerait dâhilinde mahrum kalmaya mahkûmuz.

Yol yaparak bu dağınık ve ferdî bir hayat yaşayan az halklı köycükleri bir piyasaya bağlamak fikri de şimdilik turfandadır. Yollar insanlar için yapılır. Yollar ihtiyaçtan doğar. İktisadî bir ihtiyaç olmadan yapılacak yollar menfaatten ziyade zararı mucip olur. Nitekim de öyle olmuştur. Yolları yapacak sermayemizin yokluğu yüzünden muhtaç olduğumuz ecnebi sermayeleri tabii yalnız kendi kârlarını düşündükleri için hükümetle akdettikleri mukavelelerde senede her kilometre başına asgari bir varidat tespit etmişlerdir. Eğer varidat garanti olunan bu meblağ bulmazsa hükümet üstünü ikmale mecbur tutulmuştur. Hükümetimiz, harp senelerinden maada – ki bunlar hükümetin nakliyesi çok olduğu için bir istisna teşkil eder ve memleketin iktisadî hayatıyla hiç alakadar değildir – her sene kilometre başına bi'l-mukavele muayyen varidatın eksikliğini doldurmuştur. Ve bu meblağ 1889 senesinden 1911 senesine kadar yani 22 sene içinde 170 milyon Frank'a baliğ olmuştur. Bu paralar Düyun-ı Umumiye delaletiyle İzmit, Ertuğrul, Kütahya, Ankara, Trabzon, Gümüşhane havalisinin öşrüyle muntazaman demiryolu kumpanyalarına ödenmiştir. Yani açıkçası kabak yine köylünün kafasında patlamıştır.

Bağdat Demiryolu Kumpanyası sermayesinin 15 milyon Frank olduğu düşünülürse hükümetin 22 sene içinde muntazaman ödediği 170 milyon Frank'la 11 Bağdat Demiryolu Şirketi tesis olunabilirdi. Bundan maada yalnız Anadolu Demiryolu Şirketi 1895 senesinden itibaren yalnız 11 senecik içinde bütün ihtiyat akçeleri ve sair masarif falan ayrıldıktan sonra 60 milyon Frank'tan fazla kâr yapmıştır. Bütün bu kısa izahattan anlaşılır ki memleketin ihtiyacı düşünülmeden ecnebi sermayelerle yapılan bu yollar köylüye bir yük ve ecnebi bankalarına bir

kâr membaı olmuştur. Bir de Almanya'daki demiryollarının terakkisini birkaç adetle tespit edelim:

Almanya'da 1845 senesine kadar yalnız 2131 kilometre demiryolu yapılmıştır. Bu adet 1912 senesinde yani Alman halkının 65 milyona çıktığı senede 59,031 kilometreye yükselmiştir. Bugünse 70 milyonluk Almanya'da 65 bin kilometre demiryolu vardır.

Görüyoruz ki demiryolları ve umumiyetle yollar bir memlekette insanların çoğalması ve bu nispette iktisadi faaliyetin artması yani ihtiyaç ile ürüyor. Bütün bu söylediklerimden yolların iktisadi ehemmiyetini takdir etmediğim anlaşılmasın. Yolların lüzumu bir bedahettir, yalnız memlekette bu yollara ihtiyacı uyandırmak şartıyla. Bu da iktisadiyatımızı faal bir hayata koyabilmekle mümkündür. Aksi takdirde yollar yalnız Anadolu'ya değil köylünün kesesiyle Avrupa bankaları arasına yapılmış olur.

Bütün bu izahattan anlaşıldığına göre böyle köylerimiz dağınık ve az nüfuslu kaldıkça ve bu sebeple istihsal-i ferdî mahallî ve iptidaî mahiyetini muhafaza mecburiyetinde oldukça ziraatımızdan müstahsil bir faaliyet beklemek aynen bir mâl-ı hülya olur.

İnsanların çoğalmasını da iktisadi faaliyetin, içtimai refahın bir neticesi olarak kabul ettik mi, elimizdeki mevcut insan materyali ile iktifa ederek iktisadiyatımızın doğurucu ve dinamik bir faaliyete girmesi çarelerini aramak mecburiyetinde kalırız. İşte bütün meselenin özü ve düğümü buradadır.

Bunun halli ise bence, bugün yolsuz ve boş Anadolu'nun kıyısına bucağına dağılmış küçük köylerin halkını sahillere ve mevcut yolların civarına bir plan dairesinde büyük, büyük ve köy denilmeye layık köylere iskân ile kabildir.

O vakit ziraatımızın terakkisine engel olan bütün sebepler ortadan kalkmış olur.

Bir defa eldeki mevcut iş kuvvetinden böyle büyük köylere temerküz ettirmek suretiyle azami istifadeyi edebiliriz. Köylerin sahillere, mevcut yollara hem-civar olması yüzünden ihraç imkânının husulüyle istihsalin çoğalabilmesi temin olunmuş olur. Sonra ziraat âleminin modern teknik ve keşiflerinden istifade kolaylaşır. Elektrik kuvveti de bu cümledendir ve en mühim bir netice olarak da köylüler arasında organizasyonlar yaparak köylüyü murabaha ve ticaret sermayesinin elinden kurtarmak ve onu doğrudan doğruya piyasaya hâkim kılmak mümkün olur. Bu meyanda Almanya'da köy murabahasına karşı 1880 senesinde açılan kavgadan bahsetmeyi faydadan hâlî görmüyorum. (Köylerde Murabaha) adlı cemiyetin **Verein für Soscialpolitik** muhtelif anketleri cemederek o tarihte neşrettiği eserde bizim memleketin bugünkü haline pek çok benzeyen cihetler, talih kardeşi münasebetler bulmak mümkün oluyor.

Bavyera'dan gelen raporda şu cümlelere tesadüf ediyoruz.

Bir köy ne kadar fakir ise murabahacı da o kadar yüz­süz ve insafsızca işini becermektedir. Şehirlerden uzak ve yolsuz köylerin para ve sair hayatî ihtiyaçları temin olunmaktadır. Fakat köylü bu zahmetleri belağan mâ-belağ mükâfatlandırmak mecburiyetinde kalır. Murabahacılar lüzumsuz rekabete meydan bırakmamak için köyleri aralarında mıntıka mıntıka taksim etmişlerdir. Her murabahacı kendi mıntıkasının efendisidir. Ve bu mıntıka dâhilinde yapılan bütün alım satım muameleleri bunun elinden geçer: hayvan, erzak, tohum ve toprak alımı satımı, para ikrazı, rehin muamelatı onun meşguliyeti cümlesindedir.

Bütün bu işlerin neticesinde köylü murabahacının tamamıyla iktisadi esaretine girmiştir. Zavallı köylünün evi, tarlası hatta kendisinin ve ailesinin işinin ücreti, nef'i hakikatte murabahacıdır. Köylü toprağı üstünde yalnız ameledir. Misalleri çoğaltarak uzatmaya mahal yok. Bu kadarcığı bile bize Alman köylüsünün bundan 42 sene evvel bizim Türk köylüsünün bugünkü kara talihinden ayrı bir hayata mazhar olmadığını gösteriyor. Almanlar bu içtimai hastalığın köküne köylüler arasında organizasyonlar yaparak kibrit suyu dökmüşlerdir. İşte biz bu dağınık ve az halklı köyleri büyük ve birbirlerine yakın köylerde teksif edemezsek bu organizasyonları da yapamayız. Nitekim ki Almanya'da 1880 senesinde başlayan **Genossenschaft** imece teşkilatı ancak Alman nüfusunun kesafetiyle terakki edebilmiştir. 1901 senesine kadar teşekkül etmiş 15,034 imecenin 12,028 tanesi yani beşte dördü son on sene zarfında meydana gelmiştir.

Şimdi gelelim yine bizim derde: Bu nüfus teksif politikasının yalnız iktisadi değil içtimai faydaları da vardır.

Nasıl ki az halklı ve birbirlerinden uzak köylerde makine kullanmak, teşkilat yapmak mümkün değilse mektep açmak da aynı sebeplerden adimü'l-imbkândır. Genç muallimlerimizden öyle kerpiçten 20, otuz evli ücra bir köye gidip de bütün vesaitsizliğine rağmen çalışmasını istemek bir kere yapılması büyük bir fedakârlığa mütevakıf bir teklif olur. Saniyen her köye gönderecek kadar hoca bulmak da bir iştir. Bu sebeptendir ki köylerimiz köy imamlarının elinde kalmaya mahkûmdur. Hâlbuki memleketimizde köyden başlayan bir maarif terakkisini yani bütün kültür ideali köylüye Amme'yi söktürmek, Karabaş Tecvidi talim etmek ve Nasr'ı çektirtmek olan kara cahil imamların elinden kurtarmak istiyorsak böyle modern köylere ihtiyacımız vardır. Muntazam evleri, muntazam bir mektebi olan bir köyde hocalık edecek gençler herhalde bugünkünden daha fazla bulunabilir.

Anadolu'nun sıhhi hayatı için de böyle modern köyler yaratmak yegâne kurtuluş çaresidir. Çünkü bugün Anadolu'nun köyleri doktorsuz, ilaçsız, evliyaların kerametine, tütsülerin tesadüfüne bakarken benim tasavvur ettiğim köylerde hastahane, bir doktor, hamam bulunabilir ve bunlar köyün yardımıyla yaşayabilir. Memleketin imarı da ayrı ve yine mühim bir netice.

Bu suretle zirai istihsalimiz yükseldikçe ve bi'n-netice memleketimizin ihtiyacını temin ettikten maada mahsulâtımızdan ihraç da edildikçe halkın artacak iktisadi ve içtimai refah terakkisi nispetinde adeden çoğalması da mümkün olacaktır. Ancak o vakit köyler içterlere doğru yayılabilecek ve köyler, şehirlerle birlikte yollar da...

Sınaî terakkimize de bu suretle bir saha hazırlanacaktır. Memlekette piyasa olmadıkça sınaî istihsal için yapılacak bütün teşebbüsler de akamete mahkûmdur. Memleketteki sınaî istihsal için piyasayı da, halkımızın yüzde doksan dokuzunu teşkil eden köylülerin ihtiyacı yaratacaktır. Zirai istihsalle, sınaî istihsal arasında mübadele ancak köylüyü iptidaî ve ferdî köyceğizinden çıkartıp böyle modern ve zirai istihsale inkişaf imkânı veren, yani köylünün alım kuvvetini çoğaltan köylerde temerküz ettirmekle husul bulacaktır.

Memleketimizin zirai bir memleket haline girebilmesi, aynı zamanda kültürel ve sıhhi felahı ve sınaî istihsalimizin de terakki imkânı için bence yegâne çare budur.

Bunun tatbiki paraya, zamana ve bilhassa bu işi başarabilecek kafalara ihtiyaç gösterir. Paradan da, zamandan da fazla beni korkutan işte bu kafaların mefkudiyetidir. Çünkü bu plan ancak memlekette yapılacak mühim tetkiklerden doğabilecektir. Topraklarımızın zirai kabiliyeti, arazinin yeni taksiminde takip olunacak gayeler (büyük arazi mi, küçük arazi mi, kooperatif şirketler mi?) ihraç, iklim ve toprağın kabiliyetine göre ziraat olunacak nebatî mıntıklarının tefriki, hangi köylerin nereye ve ne nispette iskânının tayini gibi daha birçok muhtelif nokat müteaddit mütehassısların iştirakiyle sistematik bir tarzda vücuda getirilecek bir planı zaruri kılar. Sonra memleketimizde hiç olmayan istatistikî tetkikat da bu cümledendir.

Bu hayati meselenin bir de siyasi ciheti vardır. Bu büyük mikyasta iskân politikasının tatbikini tahayyülen farz etsek bile yine hükümetin takip edeceği maliye ve iktisat politikası harp senelerinde olduğu gibi köylü düşmanı ve ihtikârla murabahaya müsait hatta müşevvik kalırsa ümit edilen hayırlı neticelerin hepsi suya düşer:

Köylü menfaatlerinin tatmini ancak onları temsil ve müdafaa eden siyasi partilerin teşekkülü ve idareyi ele almasıyla mümkündür. Yoksa devletin iktisadi ve mali politikası sırf memurun ve askerinin beslenmesini istihdaf edecek olursa, köylünün talihi daima her manasıyla sefalet ve bi'n-netice memleketin akıbeti de Avrupa'ya kölelik olacaktır. Türk gençliğinin içtimai mefkûresi, memleketin hakiki efendilerini memlekete hâkim kılmak.. Bu ve yalnız bu olmalıdır. Ancak bu suretle iktisadi istiklalimize ve 'netice hakiki bir siyasi istiklale kavuşabiliriz.

Temenni edelim ki askerlikte yed-i tûlâ sahibi Türk milleti içtimai sahada da birkaç Mustafa Kemal yaratabilsin!

Berlin 26 Mayıs 1922

Bir Hayatın Sineması:

Açılmayan Yumruk

O gece hain ve sinsi yağmur hiç kesilmedi; barındıkları ıslak ve öldürücü inde bile sefalet, peşlerini takip ediyordu... İşte: kırılan şişesi birkaç yerinden yamanmış küçük petrol lambası da ölgün ışıklarını onlardan esirgedi. Bütün günün azabını dinlendirmek için sokulduğu bu cehennemde omuzlarını çökerten yüklerden çok daha ağır manevi bir işkence ruhunu eziyor...

*

Henüz on yaşında olan zavallı küçük yavru, yalın ayak yürümekten aldığı soğukla humma nöbetleri geçiriyor. Bir damla ziya, bir damla ziya! Allahım, bu kâbuslar arasında yuvarlanan masum için bir damla ziya da mı çok?...

*

Sular küçük bir sel halinde içeriye koşuyor. Nereye? Can çekişen, korkunç hayaletler içinde son azaplı dakikalarını yaşayan bedbahtın şimdiden ölmüş cesedini yıkamaya mı?...

*

Sabah... Ortalığa kirli bir aydınlık çöktü.. Yağmur hâlâ sinsi sinsi yağıyor. Küçük seller, ufak dalgalarla – sefalette bunalan – bu yuvayı hâlâ boğmaya çalışıyor, çamurdan setlerle uğraşiyor...

*

Çocuk pek hasta... Arkada bir yığın-ı enkaz halinde kalan vücutlar, en korkunç nazarlarla biri birine bakıyor.. Yarabbi, yaşamak mecburiyeti ne acı, ne acı!...

*

Talihsiz peder, arkasına dönüp bakmaktan korka korka bu dünya mezarından sıyrıldı, küfesini ebedi bir günah gibi yükledi. Şimdi arkasından koşan enini duymamak için son kuvvetini sürate kalbetmeye çalışıyor...

*

Yürü, yürü!... Başkasının yuvasına akan refaktan belki sana da bir zekât-ı necat dökülecek...

*

Güneş niye görünmüyor?.. Saatler, hiç durmadan koşuyor.. Tıpkı ufak bir sel halinde akan damlalar gibi.. Ah, bari hiç gece gelmese...

*

Ne arayan, ne soran... Herkes o kadar müstağni ki...

*

Yüzlerinden renk ve sıhhat fişkırان iki beyefendi konuşuyor:

– Şimdi kazanç yalnız hamallarla, ayak satıcılarında...

– Hakkın var, herifler günde üç beş lirayı bile beğenmiyorlar...

*

– Beyefendi, yükünüzü?.

– Şişli'ye ne kadar?

– Kırk kuruş!

– Sefil herifler, hâlâ duymuyorsunuz!

– Ne vereceksiniz?

– Defol, oradan!

*

Gözleri dönük ihtiyar, bütün sefalet ve meşakkatlerinin ortasında sendeledi. Kendisinin, ailesinin, zavallı çocuğunun bütün acılarıyla sınırları gerildi, gerildi.. Sıkılan yumrukları taştan iki düğüm halini aldı.

Atılıp şu açlığa, zavallılığa söven meşum ağzı susturmak istedi...

*

Hücum için bir noktaya toplanan kanı, yüreğine sığmadı; olduğu yere bir daha kalkmamak üzere düştü...

*

– Avuçlarını açınız, yüzüne biraz su serpiniz!

– Çoktan ölmüş.. Sudan, yağmurdan başka bir şey görmeyen vücut için su, ne kadar fazla!.. Hele avuçları o kadar sıkılmış ki...

*

Metruk bir tahta üzerinde cesedini yıkayanlar çok uğraştılar, lakin bir düğüm halini alan yumrukları hiç çözülmedi. Bu, sefaletin öteki dünyaya gönderdiği son hatıra idi.

A. E.

Beyne'd-düvel Münasebat

Son altı ay zarfında cereyan eden ilk mühim hadise, İngiliz borçlarının tediyesine matuf olan İngiliz - Amerika muahedesidir. İkinci hadiseyi de Ruhr mıntıkasının Fransızlar tarafından işgali teşkil eder. Bunlardan sonra sırasıyla, esna-yı inikadında, Fransa ile İngiltere'nin Türkiye'ye karşı vaziyetlerini mübadele etmelerine şahit olduğumuz Lozan Konferansı; İngiliz – Rus ihtilafı ve nihayet Aksâ-yı Şark'ta, Washington itilafının tasfiyesi şayan-ı kayddır. Bütün bu hadisat arasında, mütekebil ve sıkı bir rabıta mevcuttur.

Lloyd George düyun meselesi için bir suret-i tesviye teklif etmişti. Buna göre İngiltere, Fransa'nın da bi'l-mukabele teçhizat-ı askeriyesini ve Almanya'ya karşı olan tamirat metalibini azaltması şartıyla, Fransızlardan olan matlubatını tenkis etmeye muvafakat ediyordu. Eğer bu teklif kabul edilmiş olsaydı Avrupa üzerindeki tahakküm mücadelesinin bir derece tahaffuf edeceğine hükmedilebilirdi. Tamirattan yapılacak tenzilât, neticeten Almanya'nın kuvve-i iştiraiyesini artıracaktı. Almanya ile İngiltere arasında münasebat-ı ticariyenin germi peyda etmesi sayesinde, hükümete elyevm senevî yüz milyon İngiliz lirası masrafa mal olan işsizliğin İngiltere'de azaldığı görülecekti. Lloyd George bir taraftan da Rusya'nın, beynelmilel münasebat sahasına, bir sermayedar devlet olarak girmesini görmek arzusunu izhar etmiştir. Rusya sosyalistçe tensikat ve teşkilatından feragat etmeli ve borçlarını ödemeliydi. Bunun tatbikatta tazammun ettiği mânâ, şimendiferlerinin ve limanlarının teslimi idi. Lloyd George planının muvaffakiyeti, Avrupa sermayedarlığının eski mevkiini istirdat etmesine muadil olacaktı.

Lloyd George hesaplarını ne Amerika'ya ne de Rusya'ya layık oldukları ehemmiyeti vermeksizin yapmıştı. Halbuki Amerika, kolaylıkla anlaşılacak bir düşünce ile, Avrupa işlerine katiyen karışmamak arzusundadır. Harb-i Umumî bidayetinden beri çelik hâsılatını iki misline, hububat hâsılatını ise iki mislinden fazlaya iblağ etmiştir. Ekseriyetin arzusu hilafına olarak Avrupa'da bir rol oynamak isteyenler yok değildir.

Büyük ziraî istihsal ile iştigal eden çiftlik sahipleri, işlerini maa'l-memnuniye Avrupa'ya nakledecekler ve bazı bankalar Avrupa'ya yapılacak ihracatın cihet-i maliyesini temin etmeye can atacaklardı. Fakat Amerika'nın bulunduğu gayet müsait vaziyet-i iktisadiye içinde bu amillerin tesiri zayıftır. Amerika'yı Avrupa'dan ziyade Şarkî Asya alakadar etmektedir. Bununla beraber Amerika pratikte [?] inkılâbın tevessü etmesini iyi bir nazarla görmemektedir. Şarkî Asya'da aralarında cari olan rekabet, Amerika ile İngiltere mukarenet ve ittifakını gayr-i mümkün kılmakta ve diğer taraftan da deniz hâkimiyeti için diğerini rakip görmektedir. Aralarında bir ihtilaf zuhur ettiği takdirde Fransa Amerika tarafını iltizam edecektir; bunun içindir ki Washington'da terk-i teslihat hakkında bu kadar müzakerat cereyan ettiği halde, Fransız teslihatı hakkında hiç bir kelime sarf olunmamıştır. Lloyd George planı abes ve muhal idi.

İngiliz başvekili Rusya'nın yeni iktisadî siyasetini arkasında tahaffuz edilmeye mahsus bir nevi siper telakki etmişti. Rusya itibar-ı malî mukabilinde imtiyazlar vermeye hazır idi; fakat ancak gayr-i [kelime veya düşmüş olmalı] sanayini ve şimendiferlerini sermayeye teslim etmeye hiç de mütemayil değildi. Cenevre'de Lloyd George bu vesile ile Rusları, dostluğunu istirdat etmek tehdidi altında bırakmıştı. Fakat bu tehdit umduğu tesiri yapamamıştı. Sermayedar devletler Rusya'ya karşı vaziyetlerini tebdil ettiler. Mösyö Baldwin, Amerika ile muahedeyi,

düyunun amortismanı esası üzerine bina ediyor. Bu itilaf hakkında Lloyd George diyor ki: Altmış sene müddetle senevî altı yüz altın Mark tediyesine mecbur olacaklarını düşündükçe İngilizlerin akılları başlarından gidiyor; dâhil-i hazine olan mebalığın % 10 miktarı müttefik devletler düyununun amortismanına gidecektir. “Siyasetin yegâne neticesi Amerika ile takarrüb değildir. Fransa ile olacak müstakbel münasebat meselesi de mevzubahis oldu. Hiç değilse askerî nokta-i nazardan İngiltere bir ada olmaktan çıkmıştır. Şimdi onun da can alacak bir noktası vardır. Fransa'nın havaî filoları onunkilerin çok fevkindedir. Bu gibi maduniyetleri, İngiltere bir başka tarzda taviz etmeye çalıştı. Paris Konferansı'nda İngilizler bir mukabil teklifte bulundular. Bu proje, Fransızlarınkinden daha fena değildi. Yalnız garanti meselesini ihmal ediyordu. İngiltere'nin teklifi müthiş bir sille idi. İngiltere, Fransız emperyalizminin hakkından gelmek kuvvetini kendinde hissetmiyordu ve Alman mukavemeti karşısında, Fransa'nın kendi kendine itimadı zail olacağını ümit ediyordu. Alman mukavemetine vücut vermek için bizzat İngiltere'nin Berlin sefiri Lord D'Aberton Alman burjuvazisini teşvik etmişti. Fakat Ruhr hadisesi Alman sermayedarlarının değil yalnız sermayedarlığı ihya etmek hususundaki kabiliyetsizliğini, fakat aynı zamanda mağlup olduğu halde, menafi-i umumiye menafi-i hususiyenin fevkinde tutmaya bile kadir olmadığını gösterdi. Harikulade bir spekülasyon ve ihtiyar neticesi Mark akıl ve hayale gelmeyecek derecelere sukut etti. Mebdede yedi bin Mark olan Dolar, son zamanlarda yüz binlere çıktı.

Fiyatlar o kadar yükseldi ki ücretler hiçe indi. Buna rağmen Alman Hükümeti onları tenzile kalkıştı ve azîm bir grev dalgası, Ruhr ve bütün Almanya üzerinden geçtiği zaman bir Alman valisi, Alman proletaryasına karşı, General D[.....] muavenet dilendi. Zarar ve ziyarı proletaryaya tediye ettirmek üzere burjuvazi mukavemetten vazgeçilmesine temayül ediyordu. Alman burjuvazisi senevî beş yüz milyon altın Mark'ı tediye etmeyi teklif ediyordu; fakat buna mukabil sekiz saatlik iş kanununun ilgasını, şimendiferlerin ferdî bir tarzda işletilmesini, sükna kanununun ilgasını talep ediyor, serbestî-i ihracat usulüne avdet edilmesini istiyordu. Bunun manası şudur: Alman işçileri burjuvanın taht-ı tasarrufunda olan hakiki kıymetleri ele geçirmeye muvaffak olmadığı için, burjuvazi, devletin mevsuk menabi-i maddiyesine vaz-ı yed etmek istiyor – Almanya bu işte mağlup olmuş gibidir. Mamafih mesele henüz halledilmiş değildir. Amele harekâtına karşı, hükümetin teşvikâtıyla tecavüzkâr bir vaziyet alan milliyet-perverlerin hücumu ne netice vereceği daha hakkıyla kestirilemez.

Poincaré'nin Ruhr'daki teşebbüsâtı dolayısıyla İngiltere'ye karşı tevcih-i hayat-ı iktisadisi bir darbe addolunabilir. Ruhr'daki hadisat dolayısıyla Almanya'nın hayat-ı iktisadisi birçok seneler için felce uğramıştı. Bu, İngiltere için en mühim bir müşterisini zayi etmeye muadildir. Bunun içindir ki Beaverbrook namındaki mütehasısın fikri İngiltere'de galip gelmektedir. Beaverbrook'a göre Avrupa münasebatı o kadar derinden sarsılmıştır ki, artık hal-i hazır buhranın hiçbir suret-i halle iktiran etmesine ihtimal verilemez. Ve selamet ancak müstemlekelerden gelirse gelecektir. Lord Curzon'un Rusya'ya gönderdiği notalar bu fikirden mülhem olmuştur. Bunun sebebi, Rusya'nın inkişaf-ı iktisadisinde ve şark vekayisinde mündemiçtir. Rusya'da yeni siyaset sosyalist idareyi tarsin etmiştir. Bu sene yüz elli milyon altın Ruble kıymetinde ihracatta bulunacağı tahmin ediliyor. Bu suretle büyük menabiini vâsi mikyasta terakkiye mazhar etmek için mühim menabi ele geçirmiş olacaktır.

Mirbach ve General Hoffmann Brest-Litovsk muahedelerini kabule Rusları tehdit altında mecbur etmekle orada bir Bolşevik idaresi altında bir millî hareket tevlid etmişti. Curzon'un notaları bu millî asabiyeti tahrik etmekten başka bir şeye yaramamıştır.

Curzon şark hadisatına da layık olduğu ehemmiyeti atfetmemiştir. İngiltere'nin düşmanı yalnız Rusya değildir. Onun ikinci düşmanı da İslam âlemidir. O âlem ki, merkezinde satvetli Türkiye devleti bulunmakta ve taraf taraf uyanmaktadır. Bunun için İngiltere Yunanlıları tahrik ederek Türkiye'ye bi'l-vasıta bir darbe indirmeye çalışmıştı. Bu ümitler boşa gitti. Yunanlılar Asya-yı Suğra'da muzmahil oldular. O vakit İngiltere Lord Beaconsfield'in programını tahakkuk ettirmeye gayret etti; Rusya ile mücadele Türkiye ile sulh. Türkiye'nin İngiltere tarafından gasp edilen vilayetleri istirdat etmesi mevzubahis olamaz. İngiltere onun dostluğunu kazanarak, hîn-i hacette ondan Rusya aleyhine istifade etmeyi düşünüyor. Lozan'da konferansın son devrelerinde vaziyette müşahede edilen tebeddül bundan ileri gelmektedir. Konferans'ın nihayetinde Fransa âlem-i İslam'ın düşmanı, Lord Curzon da dostu gibi görünüyordu. Lakin burada da Curzon kati bir hata işledi. Rusya'nın Türk millî hareketine muaveneti Türk köylüsüyle, Rus köylüsünün menfaatleri yekdiğerine uygun olduğu kanaatinden ileri geliyordu. Bunun neticesi olarak Türk köylü kitlelerinin Ruslara karşı eskiden beri besledikleri kin izale edilmiş oldu.

Aksâ-yı Şark hakkında da birkaç kelime söyleyelim. Burada beynelmilel münasebatın temelini Washington ittifakı teşkil edecekti. Bu itilafın akdini müteakip, konferansa iştirak etmemiş olan Rusya Vladivostok'u işgal etti. Washington itilafı Amerika, İngiltere ve Japonya'ya bir miktar dretnot muhafaza etmek hakkını bahşediyordu. Japonya itilafın kendi aleyhinde olduğunu hissetti; ve zahiren ona itaatkâr görünmekle beraber planını tebdil etti ve birçok seri kruvazörlerle, tahtelbahirler inşasına koyuldu. Bunu Amerika ve İngiltere'nin aynı tarzda teşebbüsâtı takip etti. Amerika müteaddit kruvazör ve tahtelbahir inşası için bir plan tanzim etti ve Hongkong'daki esas-ı bahrîsini tehdit altında hisseden İngiltere, Singapur'da yeni bir esas-ı bahrî kuruyordu. Bu vaziyet Japonya'yı Rusya'ya takrib etmektedir. Amerika'ya karşı elleri serbest bulunmak için, Japonya, Rusya ile sulh akdetmeye ve hemen hüsn-i münasebat tesis etmeye muhtaçtır.

Bu vaziyetin avakıbı ne olabilir? Evvel emirde Avrupa'nın yeniden ihyası fikri, Avrupa'nın tahribi için bir tröst teşekkülüne müncer oldu denilebilir. Bir büyük cihan sarsıntısı alaimi muvacehesinde bulunduğumuzu kaydetmeliyiz. İmar vekayii, yalnız Amerika ve İngiltere gibi sermayedarlığı muvakkat cüzi bir silah irae eden memleketlerde müşahede olunmaktadır. Pratik [?] yeni mücadelelere doğru ilerliyor. Ordu mevcutları ve harp bütçeleri, her yerde 1914'te olduğundan daha yüksektir. 1914'te olduğundan daha vahim harp tehlikeleri mevcuttur. Yegâne amele devleti, her zamandan daha kuvvetli olmakla beraber her zamandan daha büyük tehditlere maruzdur. Aksi inkılâbın ümitleri kaybolmuştur. Cihan proletaryası her ihtimale karşı gayet müteyakkız davranmaktadır.

Alman amele sınıfı ve Almanya inkılâbı da tehdit altındadır. Alman amelelerinin sefaleti o kadar derindir ki, artık onlar üzerinde itidal tavsiyeleri müessir olmamaktadır. Amele sınıfı mücadeleye girişmek mecburiyetindedir. Almanya Fransa'nın istismar ettiği bir müstemleke vaziyetinde olduğu ve inkılâbın hâkimiyeti altına giren, memleketi istismar etmek imkânsız

bulunduğu cihetle Alman proletaryası aynı zamanda Alman faşizmine ve Fransız emperyalizmine karşı mücadele etmeye mecbur olacaktır.

K.R.

TÜSTAV

Gençlik ve İşçi Gençliği

Gençlik, on beş ile yirmi yaş arasında kanlı, canlı, ateşli bir kitledir. Ruhu henüz kirlenmemiş, saf ve bakir kalabilmiş bu büyük kuvvet, şimdiki burjuva cemiyetlerinin en büyük istinatgâhı, temelidir...

Fabrikalarda en ağır işleri yapan, bütün sanayide çırak vaziyetinde bulunan, harplerde en zinde, en taze bir kuvvet diye sayılan yine bu on beş ile yirmi yaş arasındaki kitledir.. Şu halde: görüyoruz ki gençlik her işi yapan, kendisinden en çok istifade edilen muazzam bir kuvvettir..

Çok müsait şerait altında âlî tahsillerini yapabilen, salonlarda dans edebilen pek ufak bir zümreden bahsetmek istemiyorum.. Bu kısım, şimdiki cemiyetlerde müfit olmaktan ziyade hazır yiyici vaziyetindedir.. Asıl bahsetmek istediğim gençlik; çalışan, ezilen, soyulan, kabiliyetli bu müfit gençliktir.. Ve gençlik dediğimiz zaman bunu anlamak mecburiyetindeyiz.. Hayat mücadelesine yeni atılmış gençlik, cemiyetin kirlenmiş, levs ve riya kokan muhitinden nispeten uzak kaldığı için, mahcup, sıkılgan, çekingendir. Herhangi bir tesire çok çabuk kapılır.. Bu itibarla, ezilmeye, soyulmaya çok daha müsaittir.. İşte bu vaziyeti nazar-ı itibara alan sermayedarlar ve şimdiki cemiyetin kurnaz idarecileri, gençlerin bu vasıflarından azamî miktarda istifade etmektedirler..

Gençlerin ve gençliğin esareti, daha aile hayatından başlar.. Lüzumlu, lüzumsuz sıkı bir kontrol, fuzulî takayyüdat, anne, baba, abla, ağabey vaziyetleri bu ailevî esaretin kısa bir hududunu çizebilir.. Büyükleri yanında söze karıştırılmayan, kendine taalluk eden herhangi bir iş için reyini almaya bile lüzum göstermeyen bu tarz terbiye genci mahcup, hakkını aramaz, âciz bir vaziyete sokar.. Ve onu cemiyete, diğer esircilerin eline hazır, kurbanlık koyun halinde gönderir.. Bu esaret genç kız veya erkek evleninceye kadar, hayatını kendisine rabt edeceği refik veya refikasının intihabına varıncaya kadar, hatta bazen evlendikten sonra bile devam eder.. Gencin az para kazanabilmesi, ailesine muhtaç olması derhal ailevî kontrolü, amiriyeti icap ettirir. Görülüyor ki burada iktisadî esaret şahsî esareti doğuruyor..

Devairde memuriyet, fabrikalarda işçilik, dükkânlarda çıraklık, şirketlerde müstahdemlik eden genç en iyi soyulma vasıtasıdır. Bütün bu yerlerde çalışan gençlik, büyüklerin yaptığı işi yapar. Onlar kadar çalışır, terlerken aldığı maaş, yevmiye daima daha azdır.. Hemen hemen büyüklerin nisfi derecesindedir.. Bu hal sermayedarların daimi bir çocuk, genç işçi ordusu çalıştırtmalarını intaç eder.. Fazla çalışan, iyi gıda alamayan bu işçi gençliği sıhhat itibarıyla düşmeye başlar.. Hele zavallı kızlar, yapılışları icabı zayıf bünyeli olduklarından en basit bir hastalığın kurbanı olmaya namzet bir hale gelirler..

Gençlik, burjuvazinin bu muhtelif esaret zindanlarında inlerken yeni bir el onları başka bir yere sürükler.. Bu sefer askerlik gelmiş, onları vazife başına çağırır.. Gençlik zamanının kıymetli birkaç senesi de orada, yine sermayedarların hayatının muhafazası uğrunda mahvolur..

Bütün bu esaret ve soygun devrelerinden sonra, sağ kurtulabilen bahtiyar genç, alil, mariz bir işçi, hakkını, benliğini koruyamaz bir insan, her şeye lakayt, hayatını feragat ve tevekkül içinde geçirmeye mahkûm bir fert vaziyetine girer.. Bu genç ki, taşıdığı esaret zincirlerinin ağırlığı onu isyana sevk edecek derecede ağır ve çekilmezdir.. o yine susar. Esasen içlerinde müstesnalrı, devrin, esaretin takayyüdatına isyan etmiş ateşin tabiatlıları bile olsa bir

büyük zincir, bütün yukarıdakilerin fevkinde onu sımsıkı sarar.. Bu siyasî esarettir.. Zira, burjuva cemiyetlerinde gençlik her şeyden mahrumdur.. İntihap etmek, edilmek, cemiyetlere girmek, hakkını aramak sormak, onun için yapılması imkânı olmayan şeylerdir.. Burjuva cemiyetleri, bu son esaret zincirlerini takarlarken bütün muhtemel hareketleri, sızıntıları bile bununla kapamış olduklarına kanidirlər.. İşte gençlik ve gençlerimiz bu vaziyettedir.. Bu şerait memleketin hal-i sulhta olduğu anlardadır.. Fakat harpler ve onların doğurduğu iktisadî buhranlar, gençliği tamamıyla sarsan, mahveden kasırgalar mahiyetini haizdirler.. Harp ve onu müteakip gelen devre, istihsalde bulunan gençliğin, daha harpten evvel başlamış bulunan ve gittikçe çoğalan sefaletleştirilmesini tacil etmiştir. Gençlerin el işçiliğinde – bir dereceye kadar – çırak olarak kalmak imkânsızlığı, oldukça büyük kitleleri sanayide ve gayr-i muallim işçiler ordusunda toplamıştır.. Mamafih sanayide de çıraklar için hayat, iyi ve istenilen bir şekilde değildir.. Her ne kadar el işçiliği çıraklarından fazla serbestiye, biraz daha yüksek ücretlere malikeler de hakikatte bunların da hayatı diğer yoldaşlarından farklı değildir..

Mihanikî kuvvetlerin ilerlemesi, işçi gençliğini istihsalin fevkalade mühim bir rüknü haline koymuştur.. Bugün her yerde gençliğin vaziyeti, soygun ve esaret itibarıyla, proletaryanın diğer kısımlarının vaziyetinden çok daha fenadır.. Bu hal, harp zamanında, kapitalist buhranları senelerinde daha ziyade berbatlaşmıştır.. Artık diyebiliriz ki, işçi gençliğinin bedenî ve ahlakî, maddî ve manevî sefalete düşmesi tehlikesi, bütün çıplaklığıyla, fecaatiyle mevcuttur. Şüphesiz ki, işçi gençliğinin bu fena vaziyeti işçi sınıfının hayatında hususî bir şey değildir.. Çünkü işleyici gençlik, işçi sınıfının bir cüzüdür.. Binaenaleyh bunun talihi proletarya kitlesinin talihine bağlıdır.. Bu gösteriyor ki, işleyici gençliği kurtarmak için yapılacak mücadele, bütün işçi sınıfını kurtarmak için yapılacak mücadele sahasında cereyan eder.. Çünkü işçi gençliği, fabrika ve müesseselerde, kendi büyük yoldaşları yanında onların çektiğini o da çekiyor.. Fakat gençlik, büyüklerden fazla zahmet ve sefalet içindedir.. Harp zamanında siperlerde anlamadan can verenler, dimağ, ruh ve maneviyetlerini zarara uğratanlar, milyonlarca genç idi. Yeni yetişmekte bulunan nesilden yine milyonlarcası, bu taazzuv ve büyüme senelerinde harp sefaletinin tazyiki altında tamamıyla sıhhatlerini kaybettiler.. Kapitalistler tarafından örfî kanunlar altında tutulan bu gençliğin üstünde sermaye hücumunun darbeleri muzaaf şakırtılarla patlıyor.. Görülüyor ki işçi gençliği, her hususta fazla ezilen, soyulan bir kitledir.. Yine bunlardır ki, en az müdafaa imkânlarına maliktirlər. Şüphesiz ki, bu gayr-i tabii vaziyet çok zaman devam edemez.. Gençlik, kurtulmak ve silkinmek ihtiyacını çoktandır hissediyor.. Çünkü işçilerin heyet-i mecmuası da kapitalizmin, kendi genç neslinin sıhhat ve hayatını ne suretle mahvettiğine ve bu gençliği en büyük sefalete nasıl attığına artık bir seyirci sıfatıyla bakamaz.. Zira sermayenin müşterek hücumlarına karşı bütün kuvvetleri birleştirmek suretiyle müştereken karşı konulabilir.. Bütün bu yukarıdaki mütalaalardan sonra denilecektir ki: İşleyici gençliği himaye ve müdafaa eden kimdir? Gençliğin sermaye kuvvetine karşı iktisadî mücadelesini kim yapmalıdır? Bu mücadeleleri idare edecek ve işçi gençliğinin hakkını koruyacak [dernekler – sendikalar] ve bizzat gençlerin kendi inkılâp ve teşkilatlarıdır.

Dernekler – sendikalar: Proletarya heyet-i mecmuasının iktisadî teşkilatlarıdır.. Biz biliyoruz ki, işçi gençliğinin bütün proletaryanın menfaatleriyle çarpışacak zıt menfaatleri yoktur. Bilakis işleyici gençliğin menfaati, bütün işçi sınıfınıninkilerle beraberdir. Zira yaşlı işçilerin menafii, işçi sınıfına sıhhati yerinde, sağlam ve kuvvetli bir nesil elde etmek için, gençliğin mutlak surette himayesini istilzam eder.. Yine aynı menfaat sebebiyle, daha ucuz genç

işçi kuvvetlerinin iktisadî bir tazyik vasıtası olarak kullanılmasına mani olmayı talep eder.. Yine bu menfaattir ki, işçi gençliğinin ücret azaltıcılar ve grev kırıcılar olarak istihdam edilmesinin menini ister..Görülüyor ki, işçi gençliğinin kendi iktisadî metalibi için mücadelesi, umumî iktisadî mücadelenin yalnız bir kısmıdır.. Ve hususî bir iktisadî gençler teşkilatı lüzumsuzdur.. Hatta böyle bir teşkilat, umum proletarya menafine – gençlik menafine karşı koyacağı için – zararı bile olur..

Şu halde (dernekler – sendikalar) Gençler Birliği ile müştereken genç işçilerin de menfaatlerini sermayedarlara karşı muhafaza etmekle vazifedardırlar.. Mamafih şimdiye kadar, işçi gençliğinin menfaatleri, pek nadir olarak dernekler tarafından müdafaa edildi.. Elan da edilmiyor.. Çoğu, hain Amsterdam Beynelmilel adamları tarafından idare edilen dernekler, birçok memleketlerde, nizamnameleriyle gençlerin derneklere girmelerine pek ziyade müşkülât çıkartmışlar veyahut bunu büsbütün imkânsız bir hale sokmuşlardır. Bazı memleketlerde derneklerin genç azaları rey ve hak sahibi de değillerdir fakat böyle bir vaziyete inkılâpçı proletarya ve işçi gençliği sabretmeyecektir.. Bu vaziyet, yalnız himayesiz ve en insafsız bir soyguna maruz bulunan proletarya gençliği için değil, aynı zamanda yaşlı proletarya için de en ağır zararları icap ettirir.. Zira: genç proletaryanın vaziyetinin her fenalaşması, ücretleri kısaltmak için kullanılacakları cihetle, işçilerin diğer kısımlarının vaziyetlerinin de fenalaşması demektir.. Proletarya kitlesinin heyet-i mecmuasının siyasî haklarını müdafaa eden, kurtuluş savaşlarında onlara rehberlik eden (içtimaî inkılâp partileri) nasıl ki mevcutsa, gençlerin de, ehemmiyet-i hayatiyeyi haiz metalibi için çarpışan, mücadele eden birlikleri olmalıdır. Yukarıdaki mütalaalardan anlaşılıyor ki, gerek yaşlı işçilerin gerekse gençliğin iktisadî savaşında onlara rehberlik edecek [dernekler – sendikalar]dır.. Ve yine yukarıdaki mütalaalardan anlaşılıyor ki, genç ve yaşlı işçilerin menfaatleri müşterek, düşmanları müşterektir. Şu halde mantıken, müşterek düşman karşısında müttehit bir cephe ile mücadele etmeleri lazımdır..

25 Nisan 923

Memduh Necdet

Sefain-i Bahriye Kaptanları

İstanbul'da sefain-i ticariye müstahdemîni; daha doğru bir tabir ile deniz işçileri mühim bir yekûna baliğ olmaktadır. Bütün bu zümre ve en münevverleri bulunan kaptanlar bir teşkilatsızlık yüzünden büyük mahrumiyetler içinde bulunuyorlar.

Hal-i hazırda bu işçilerin çalıştıkları kumpanyalar üç kısma tefrik olunabilir:

1- Hükümet idaresinde bulunan "Seyr-i Sefain". Tahminen 20 büyük, 20 küçük gemi çalıştırmaktadır.

2- Hususî Türk sermayedarlarına ait kumpanyalar. Bunların miktarı dahi büyük küçük yirmiye baliğ olur. Çalıştırdıkları gemiler altmış kadardır.

3- Ecnebi sermayedarlarına aitt kumpanyalar. Bunların adedi dahi onu tecavüz eder.

Bu son kumpanyalar kendi tebaalarından başka işçi istihdam etmiyorlar.

Bu gemilerde çalışan müstahdemînin maaşâtı 14-100 lira arasında tehalûf ediyor. Gemi süvarisi, birinci kaptan 80-100, ikinci 40-55, üçüncü 25-35 lira almaktadır. Gemilerde bir mülazım kaptan daha istimal etmek lazım gelirken tüccar kumpanyaları fazla sarfiyattan sakınmak için bu mülazım kaptanları kullanmıyorlar. Bu suretle bu vazifeyi fazla olarak diğer kaptanların üzerine yükletiyorlar. Bahusus Şirket-i Hayriye ve haliç kumpanyaları her üç gemiye mukabil bir mülazım kaptan kullanması lazım iken bu usule riayet etmemekte, Seyr-i Sefain İdaresi dahi mülazım kaptanları bila-maaş çalıştırmaktadır.

Kaptan, gemiyi sevk ve idareye memur bir işçidir. Hâlbuki hal-i hazırda tüccar gemilerinde müstahdem kaptanlar – işçiden iktisat etmek kaygısıyla – bu vazifelerinden başka pek çok işler ile işgal edilmektedir.

Ezcümle 30 lira alan üçüncü kaptan bervech-i âti vezaifile dahi muvazzaftır: Gemi kalkar iken geminin bütün evrakını ve müruriye tezkerelerini yaptırır. Gemi kalkmadan evvel ambar başında bulunarak emtianın yerleştirilmesine ve tadadına bakar ve teslim alır. Ordinoları imza eder. Bu emtia üzerinde olacak her nevi hasarat ve ziyanın mesulü kendisidir. Bundan sonra geminin hareketini idare etmek yine kendisine terettüp eder. Kıçüstünde palamarların ve demirin alınmasına dikkat eder. Gemi harekete geldiği vakit kaptan köprüsüne çıkarak dört saatlik vardiyasını ikmal eder. Bütün bu yorgunluklara bedel ancak dört saatlik bir uyku için kamarasına çekilir, ikinci dört saatlik nöbetin hitamında bir limana girilmiştir. Binaenaleyh emtianın ihracında nezaret vazifesiyle muvazzaftır. Dört saatlik ikinci uyku zamanını ise bu suretle buraya hasretmek mecburiyetinde kalır.

Devam eden bir günlük zamanda bu zavallı kaptan ancak sekiz saat uyuyabilir. Bi'l-mukabele on altı saat iş başındadır. Bütün dünya işçileri (sekiz saat iş) için mücadele yaparken (on altı saat iş) kabil-i tahammül müdür? Bari bu fazla işe mukabil fazla ücret alınsa!...

Bütün tüccar kumpanyaları bir yazıcı, bir ambar memuru kullanmak mecburiyetindedirler. Hatta gemi ordinoları üzerinde muharrer "Gemi yazıcıları nezdinde tevkif olunacaktır." cümlesi bu mecburiyetin aynı zamanda bir mecburiyet-i kanuniye olduğunu dahi ifade etmektedir.

Kumpanyalar ayda altmış lira kazanmak için hem kanunî, hem de bir insanın – uzun seneler mektepte okumuş bir insanın – hayatını ayaklar altına almaktan çekinmiyorlar.

Kaptan sefinenin selametine memurdur. On altı saat iş ile yorulmuş bu dimağ tabiatıyla sefineyi ve yolcuları bazı kazalara doğru sürükleyebilir. Kaptanın diğer işlerle meşguliyeti asıl vazifesinden kendisini ayırır. Mesela: birçok limanlar açıktır. Yani ufak bir rüzgârdan müteessir olur. Böyle bir limanda demirli iken kaptan eşya-yı ticariye ile meşgul bulunduğu anda demir tarayarak gemi bir kazaya uğrarsa bundan kaptan mesul olur..

Bu zavallı kaptanlar ekseriya maaşlarını dahi feda etmek mecburiyetinde kalırlar. Ambarlarda olan her nevi zayıat ve tadadda olan hataları bunlar tazmin eder. Tadad hatalarına her zaman maruz kalırlar. Mesela: geminin kalkmasına nezaret ederken mal gelse kaptan bununla dahi meşgul olmak mecburiyetindedir. O halde ikisinden birinde hata yapması melhuz değil midir?

Hatta birçok gemilerde kaptanların adedi ikiye indirilmiştir. Daha ucuz şartlarla işledikleri için amelî kaptanlar mekteplilere tercih edilmektedir. Mütekait ve mazul bahriye zabitanı dahi buhranı artırmaktadır. Bunlar hükümet nezdinde maaşları olduğundan dolayı daha ucuz çalışmaya amade bulunuyorlar.

Tabiatıyla sermayedarlar ve mal sahipleri hiçbir zaman işleyenin hakkını düşünmüyorlar, onlar daimî surette kendi menfaatlerine muvafık sureti iltizam edeceklerdir. Bu suretle bugünkü kaptanlık buhranı ilerleyip gidecektir.

Ancak... Bunun için yegâne bir suret-i hal vardır: Bütün meslektaşların birbiriyle anlaşıp tanışması... Kendi haklarını kendileri müdafaa etmesi ve nihayet bir sendika etrafında birleşmesidir.

Bomonti Fabrikası Grevi

Son dakikada, Bomonti fabrikası amelelerinin iki gün evvel ilan ettikleri grevin bilanetice hitam bulunduğunu haber aldık. Grev ilan edildiğini duyduğumuz zaman, arkadaşlarımızın muvaffakiyetini kemal-i samimiyetle temenni etmiştik. Fakat bu teşebbüsün de, mahut tramvay amelesi grevinin feci bir hezimetle nihayetlenmesinde başlıca mesullerden biri olan Amele Birliği kâtibi tarafından idare edilmesi, bizi büyük endişelere düşürmüştü. Amele hareketlerini idare için icap eden malûmat ve kabiliyetlerden mahrum bulunanların müspet neticelerden ziyade alâyiş ve nümâyîşe ehemmiyet verdikleri bi't-tecrübe sabittir. Bomonti grevinde de ciddi hesaplar yapılmadığını, maddi hazırlıklarda bulunulmadığını bila-ihiyar hükmediyorduk. Filhakika korktuğumuzun vaki olduğunu öğrenmek için tahminimizden çok az zaman intizar ettik. Bazı resmî makamların ilerisi için vaatleri, mecburî ricatı örtmeye mahsus bir kılıftır. Alakadarların buna aldanmadıklarını farz ediyoruz ve ümit ediyoruz ki, uğradıkları sukut-ı hayal, amele arkadaşlarımıza, bundan sonra, şunun bunun palavralarına kapılmaksızın, samimi ve ciddi ve kabiliyetli rehberlerin delaletiyle hareket etmek lüzumunu öğrenmiş olsun.

Komünist Beyannamesi

“Aydınlık Külliyyatı”nın dokuzuncu sayısını teşkil eden “Komünist Beyannamesi” intişar etmiştir. İlmî sosyalizmin şanlı müessisleri Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından telif edilen bu şaheserin mütalaası yalnız içtimai inkılâp taraftarlarına değil, felsefe ve içtimaiyatla iştilal eden herkese borçtur. Fiyatı 10 kuruştur.

Cihan Biraderler Matbaası. Müdür-i mesulü: *Sadrettin Celal*